

**Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης
Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας
Τμήμα Τουριστικών Επιχειρήσεων**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Οι μεταβολές των κλιματολογικών
συνθηκών και οι επιπτώσεις τους
στους τουριστικούς
προορισμούς τα επόμενα χρόνια**

**Με ειδική αναφορά στον Ελληνικό
Τουρισμό**

**Σπουδάστρια: Πετούρη Μαρία του Νικολάου
Εισηγητής: Φραγκούλης Αντώνιος**

**ΗΡΑΚΛΕΙΟ
2010**

Περιεχόμενα

<u>Εισαγωγή</u>	4
<u>Κεφάλαιο 1^ο Τουρισμός και Περιβάλλον</u>	5
1.1 Κλιματική Αλλαγή	5
1.2 Εξάντληση Πόρων και άλλα ζητήματα	6
1.3 Συνάφεια Τουρισμού και περιβάλλοντος	7
<u>Κεφάλαιο 2^ο Τουριστική Ανάπτυξη – Περιβάλλον</u>	9
2.1 Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη	9
2.2 Νομικό Πλαίσιο Προστασίας του περιβάλλοντος	10
2.3 Τουριστική Χωρητικότητα	11
2.4 Σχέση Πληθυσμού και Δυναμικότητας Φιλοξενίας	11
<u>Κεφάλαιο 3^ο Διαχείριση Κρίσης – Προτάσεις</u>	12
3.1 Ενέργεια – Μια Βιώσιμη Επένδυση	12
3.1.1 Φυσικό Αέριο	16
3.1.2 Συμπαραγωγή	19
3.1.3 Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας	20
3.1.3.1 Ηλιακή Ενέργεια	22
3.1.3.2 Αιολική Ενέργεια	23
3.1.3.3 Γεωθερμική Ενέργεια	23
3.1.4 Υγραέριο	23
3.2 Τεχνολογίες Εξοικονόμησης Ενέργειας με έμφαση τον κτηριακό τομέα	23
3.2.1 Υβριδικοί Σταθμοί	24
3.2.2 Υλοποίηση	24
3.2.3 Το Υβριδικό	25
3.3 Ποιοτική Γεωργία	25
3.4 Ανακύκλωση	26
3.5 Ελλάδα – Ένας Παγκοσμίως αναγνωρίσιμος προορισμός	30
3.5.1 Νέα Εποχή Τουριστικών Επενδύσεων	30
3.5.2 Ελλάδα: Ένα Μοναδικό Τοπίο	30
3.5.3 Βασικός Τομέας της Οικονομίας	31
3.5.4 Τουριστικές Αφίξεις	32
3.5.5 Προτεραιότητες	32
3.5.6 Μοναδικές Ευκαιρίες	33
3.5.7 Υποδομή	33
3.6 Παράγοντες Ανάπτυξης	34
3.6.1 Επενδυτικός Νόμος	34
3.6.2 ΣΔΙΤ (Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα)	34
3.6.3 ΕΣΠΑ (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς)	35
3.6.4 Αειφόρος Ανάπτυξη	35
3.6.5 Ανθρώπινο Δυναμικό	36
3.6.6 Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού	36
3.6.7 Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)	36
3.6.8 Παγκόσμια Αξία – Παγκόσμια Υποστήριξη Μάρκετινγκ	36
3.7 Πράσινη Ανάπτυξη – Πράσινος Τουρισμός	36
3.7.1 Συνεδριακός και εκθεσιακός Τουρισμός	37
3.7.2 Θρησκευτικός Τουρισμός	37

3.7.3 Πολιτιστικός Τουρισμός	38
3.7.4 Οικοτουρισμός	39
3.7.5 Θεραπευτικός – Ιαματικός Τουρισμός	40
3.7.6 Αγροτουρισμός	41
3.7.7 Οικολογικός Τουρισμός	41
<u>Συμπέρασμα</u>	43
<u>Βιβλιογραφία</u>	44

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τουρισμός και περιβάλλον, δυο έννοιες τελείως διαφορετικές που όμως συνδέονται άμεσα μεταξύ τους. Ο τουρισμός αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας (ειδικά μετά το 1970). Επηρεάζει την οικονομία, την κοινωνία, τον πολιτισμό και το περιβάλλον.

Το περιβάλλον επηρεάζει τα ΠΑΝΤΑ. Κανείς δεν θα επισκεπτόταν κάποιον προορισμό, όσο ελκυστικό και αν ήταν το τουριστικό πακέτο, αν στη συγκεκριμένη χώρα/πόλη έπιανε θερμοκρασίες πάνω από 40ο C ή πολλούς βαθμούς κάτω από το μηδέν, είχε πλημύρες, σεισμούς κ.ο.κ σε σημείο που ούτε οι μόνιμοι κάτοικοι της χώρας να μπορούσαν να ζήσουν εκεί.

Με αυτό λοιπόν θα ασχοληθούμε και στις επόμενες σελίδες. Δηλαδή πως θα επηρεαστούν οι τουριστικοί προορισμοί από τις μεταβολές των κλιματολογικών συνθηκών και τα μέτρα που θα πρέπει να πάρουν οι αρμόδιοι για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά ταυτόχρονα και για την τουριστική ανάπτυξη της χώρας μας. Η εργασία μου αναπτύσσεται σε τρία κεφάλαια στα οποία στο 1^ο γίνεται αναφορά στις κλιματικές αλλαγές που αναμένονται στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια, στο 2^ο γίνεται αναφορά στη σχέση του τουρισμού και του περιβάλλοντος και πιο συγκεκριμένα στην τουριστική ανάπτυξη σε συνδυασμό με την προστασία του περιβάλλοντος και στο 3^ο δίνονται κάποιες προτάσεις – λύσεις ώστε να μπορέσουμε να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα που δεν είναι άλλο παρά τη σωστή διαχείριση των πόρων (φυσικών ή μη) χωρίς να επιβαρύνεται το περιβάλλον και πως με τις κατάλληλες επενδύσεις και τη συμβολή αρμόδιων φορέων θα αναπτυχθεί ο τουρισμός.

Κεφάλαιο 1ο

Τουρισμός και Περιβάλλον

1.1 Κλιματική Αλλαγή

Ύστερα από πολλές μελέτες και έρευνες πάνω στην αλλαγή του κλίματος στην Ελλάδα αναμένονται (από την αύξηση της μέσης θερμοκρασίας, που κυμαίνεται στους 0.3°-0.7°C): Άνοδος της στάθμης της θάλασσας με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις παράκτιες περιοχές καθώς και τις υποδομές ή δραστηριότητες που διαθέτουν (όπως για παράδειγμα το βόρειο τμήμα της Κρήτης).

Μείωση των βροχοπτώσεων κατά τους καλοκαιρινούς μήνες μέχρι και 15%, και αύξηση των βροχοπτώσεων κατά τους χειμερινούς μήνες. Αύξηση της διάβρωσης του εδάφους, ερημοποίηση. Αύξηση του κινδύνου για πυρκαγιές και πλημμύρες.

Όπως αναφέρεται στην έκδοση της Ο.Κ.Ε.(Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδας) τα περίπου 120 εκατ. τουριστών που επισκέπτονται τη Μεσόγειο κάθε χρόνο, αναμένεται να μειωθούν σταδιακά λόγω όλων αυτών των κλιματολογικών αλλαγών.

Σύμφωνα με αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποίησε το WWF Ελλάς και το Εθνικό Αστεροσκοπείο, η ήδη υπάρχουσα δυσφορία των κατοίκων στις πόλεις πρόκειται να ενταθεί. Οι κάτοικοι πόλεων όπως η Θεσσαλονίκη, η Πάτρα, η Λαμία και η Λάρισα θα υπόκεινται μέχρι και σε 20 περισσότερες ημέρες καύσωνα. Παράλληλα, σε Λαμία, Λάρισα, Βόλο, Θεσσαλονίκη και Αθήνα, η συνολική βροχόπτωση θα μειωθεί, αλλά αναμένεται να αυξηθούν κατά 10-20% οι ακραίες βροχοπτώσεις. Με άλλα λόγια φαίνεται πως αυξάνεται ο κίνδυνος τόσο για την έξαρση των πλημμυρικών φαινομένων όσο και για εξάπλωση πυρκαγιών στα περιαστικά δάση.

Σημαντικά θα επηρεαστούν και οι τουριστικοί προορισμοί της χώρας μας. Από 5 έως και 15 περισσότερες θα είναι οι μέρες με καύσωνα στους υπό εξέταση τουριστικούς νομούς, ενώ θα αυξηθούν περαιτέρω και οι νύχτες όπου η θερμοκρασία δεν θα πέφτει κάτω από τους 20° C, κυρίως στις νησιωτικές περιοχές, όπως η Ρόδος και τα Χανιά. Κάτι τέτοιο, σε συνδυασμό με υψηλά επίπεδα υγρασίας, μπορεί να επιδεινώσει τις συνθήκες δυσφορίας. Ακόμη ένας αρνητικός παράγοντας είναι και η πρόβλεψη για σημαντική αύξηση του κινδύνου εξάπλωσης πυρκαγιών στις υπό εξέταση τουριστικές περιοχές. Από την άλλη, η έρευνα δείχνει πως θα αυξηθούν, κατά σχεδόν ένα μήνα, οι ημέρες με θερμοκρασία άνω των 25° C, γεγονός που ενδέχεται να οδηγήσει σε επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Οι δέκα μεγαλύτεροι αγροτικοί νομοί της χώρας θα δεχθούν μεγάλη πίεση από την κλιματική αλλαγή, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι μέρες

καύσωνα, οι συνεχόμενες ημέρες χωρίς βροχή, να μειωθούν οι χειμερινές βροχοπτώσεις και συνεπώς να αυξηθεί κατά πολύ ο κίνδυνος πυρκαγιάς. Για παράδειγμα, στην Εύβοια αναμένονται περισσότερες από 25 επιπλέον ξηρές ημέρες σε σχέση με σήμερα, οι Σέρρες και η Λάρισα θα ζήσουν 20 περισσότερες μέρες καύσωνα, ενώ στο Ηράκλειο και την Πέλλα οι βροχοπτώσεις το χειμώνα θα μειωθούν κατά 15%. Οποιαδήποτε πρόβλεψη για πιθανές βλάβες στις καλλιέργειες είναι παρακινδυνευμένη αλλά τα γενικά ευρήματα φανερώνουν αυξημένο κίνδυνο για ερημοποίηση νέων εκτάσεων και μείωση στη διαθεσιμότητα νερού. Η κλιματική αλλαγή θα θέσει σε τρομερή δοκιμασία και τους Εθνικούς Δρυμούς, καθώς προβλέπεται αύξηση των ημερών με υψηλό ρίσκο εμφάνισης πυρκαγιάς σε όλους τους Δρυμούς της χώρας.

Μερίδιο ευθύνης στις κλιματικές αλλαγές φέρει και ο τουρισμός. Μία από τις σοβαρότερες επιπτώσεις του οφείλονται στις μετακινήσεις και ιδιαίτερα στις αεροπορικές. Τα αεροπορικά ταξίδια συμβάλλουν στην ατμοσφαιρική ρύπανση πολύ περισσότερο από αυτές που γίνονται με λεωφορείο ή με τρένο. Το 2005, ο παγκόσμιος τουρισμός παρήγαγε 75% (1,307Mt) των εκπομπών CO₂ που αποδίδονται στις μεταφορές, με περίπου 40% του συνόλου να οφείλονται στις αεροπορικές μεταφορές και μόνο. Οι εκπομπές CO₂ που παράγονται άμεσα από τον τομέα του τουρισμού σήμερα αποτελούν το 5% των συνολικών παγκόσμιων εκπομπών. Όπως σημειώνει το UNEP (Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών), εάν αυτό συγκρινόταν με εκπομπές χωρών, ο τουρισμός θα ήταν ο 5ος μεγαλύτερος μολυντής παγκοσμίως. Το ποσό εκπομπών που παράγονται από τον τουρισμό είναι μεγαλύτερο από τις εκπομπές που παράγονται από δισεκατομμύρια ανθρώπων όσο ζουν και εργάζονται για ένα έτος στις μεγάλες βιομηχανικές χώρες ή στις νέες αναπτυσσόμενες οικονομίες. Οι άνθρωποι μετακινούνται όλο και περισσότερο: όλο και αυξανόμενοι αριθμοί ταξιδιών γίνονται σε πιο μακρινές περιοχές με γρηγορότερα μέσα συγκοινωνίας, ενώ η παραμονή τους είναι για πιο σύντομο χρόνο ή είναι ακόμη και ημερήσιες παραμονές. Οι πρόσφατες προβλέψεις δείχνουν ότι μέχρι το 2035, ο αριθμός ταξιδιών παγκοσμίως θα αυξηθεί κατά 179%, τα χιλιόμετρα που θα διανύονται θα αυξηθούν κατά 222 %, και έτσι οι εκπομπές CO₂ θα αυξηθούν περίπου 152%. Οι αερογραμμές χαμηλού κόστους διαδραματίζουν έναν σημαντικό ρόλο στην αύξηση της κινητικότητας των ταξιδιωτών. Εάν λαμβάνουμε υπόψη ότι το πρωτόκολλο του Κιότο στοχεύει στην σταθεροποίηση των εκπομπών, αυτές οι προβλέψεις προκαλούν ανησυχία. Συγχρόνως, έχουν γίνει πολλές μελέτες και έχουν δημοσιευθεί άρθρα για τον αντίκτυπο που θα έχει η κλιματική αλλαγή στον τουρισμό. Θα γίνει ένα όλο και περισσότερο κρίσιμο ζήτημα που θα επηρεάζει την τουριστική ανάπτυξη και διαχείριση. Τέτοια παραδείγματα είναι η αυξανόμενη εμφάνιση ακραίων καιρικών φαινομένων, καυσώνων και ξηρασιών, εξαφάνιση ειδών, αύξηση της στάθμης της θάλασσας και η μείωση των περιοχών με επαρκή κάλυψη χιονιού. Ειδικά η Μεσόγειος έχει προσδιοριστεί ως ένα από τα σημαντικότερα "καυτά σημεία" ("hot spots").

1.2 Εξάντληση των πόρων και άλλα ζητήματα

Το μέσο ξενοδοχείο καταναλώνει ένα τεράστιο ποσό προϊόντων και πόρων και οι φιλοξενούμενοι χρησιμοποιούν πολύ περισσότερο νερό και ενέργεια από το μέσο άτομο στην καθημερινή ζωή του. Όταν κάνουμε διακοπές, ειδικά στα θέρετρα, τείνουμε να ζούμε με μεγαλύτερη πολυτέλεια από ότι συνήθως. Συνεπώς, η εξάντληση των πόρων και τα απόβλητα είναι σημαντικά ζητήματα. Οι πηγές ενέργειας γίνονται ακριβότερες και συνεχώς μειώνονται, ενώ η έλλειψη πόσιμου νερού απειλεί όλο και περισσότερες περιοχές. Για παράδειγμα στην Ύδρα όπως και στην Κύπρο το φαινόμενο της λειψυδρίας ήταν αρκετά έντονο το καλοκαίρι που μας πέρασε. Στην Ύδρα οι κάτοικοι δεν είχαν νερό για να πιούν και στην Κύπρο οι κάτοικοι είχαν στη διάθεσή τους συγκεκριμένο χρονικό διάστημα που μπορούσαν να καταναλώσουν νερό για τις ανάγκες τους (μόνο τέσσερις ώρες) κι αυτό για να μπορούν να εξυπηρετούνται τα ξενοδοχεία κανονικά. Παράλληλα, η καθημερινή απολύμανση συνεπάγεται αύξηση της χρήσης χημικών ουσιών που μολύνουν τον υδροφόρο ορίζοντα και εκθέτουν τους φιλοξενούμενους και το προσωπικό σε τοξικές και άλλες ουσίες, όπως συμβαίνει και με τα στοιχεία που υπάρχουν μέσα στα χρώματα τοίχου και τα καλύμματα πατωμάτων (χαλιά, μοκέτες, κτλ). Επιπλέον η υπερβολική χρήση κλιματιστικών και γενικότερα ενέργειας επηρεάζει εκτός από το περιβάλλον και τον τρόπο ζωής των ντόπιων κατοίκων αφού οι διακοπές ρεύματος είναι αρκετά συχνές και μεγάλες σε διάρκεια. Επίσης, ευαίσθητα οικοσυστήματα απειλούνται από το μαζικό τουρισμό και την κακή διαχείριση των επιπτώσεων του. Ακτές, νησιά και βουνά και γενικά τοποθεσίες που χαρακτηρίζονται από περιοχές φυσικού κάλλους παραμένουν ιδιαίτερα ευαίσθητα στην υποβάθμιση λόγω της τουριστικής ανάπτυξης.

1.3 Συνάφεια Τουρισμού και Περιβάλλοντος

Πριν μερικά χρόνια οι μελετητές του τουριστικού φαινομένου ήταν υποχρεωμένοι να αποδείξουν ότι υπάρχουν δεσμοί ανάμεσα στον τουρισμό και το περιβάλλον. Σήμερα ύστερα από τη Διακήρυξη της Μανίλας για τον Παγκόσμιο Τουρισμό (1980), τη Διάσκεψη του Ρίο για το Περιβάλλον (1992), την Agenda 21, που ενσωματώθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και πρόσφατα τον Παγκόσμιο Κώδικα Δεοντολογίας για τον Τουρισμό (1999), το Πρωτόκολλο του Κιότο (2008-2012), η Σύνοδος της Κοπεγχάγης, όπου σε όλα αυτά τα κείμενα, τα οποία δεσμεύουν και την Ελλάδα, θεσπίζονται οι αρχές της 'βιώσιμης ανάπτυξης' και ταυτόχρονα η υποχρέωση της παγκόσμιας κοινότητας που εμπλέκεται με την τουριστική ανάπτυξη να προστατεύει το περιβάλλον, οι ασχολούμενοι με τον τουρισμό πολιτικοί και επιχειρηματίες του κλάδου αναγνωρίζουν ότι μια υγιής τουριστική βιομηχανία εξαρτάται από ένα υγιές περιβάλλον και συζητούν για τουριστική ανάπτυξη, που προωθεί μορφές «περιβαλλοντικά συνετού τουρισμού» ή αλλιώς «πράσινου τουρισμού». Όπως για παράδειγμα η Υφυπουργός Τουρισμού κα.

Αγγελική Γκερέκου, ο κ. Σπύρος Κοκοτός των Elouda Luxury Hotels & Resorts ,η κα. Τζίνα Μαμιδάκη των Blue GR Mamidakis Hotels, του κ. Νίκου Αγγελόπουλου πρόεδρου και διευθύνων σύμβουλου του ξενοδοχειακού Ομίλου Aldemar κ.α. Έτσι κυβερνήσεις και επιχειρηματίες, προωθούν την ανάπτυξη νέων μορφών τουρισμού ή εναλλακτικών, συμβατών με το περιβάλλον, όπως είναι ο συνεδριακός, ο εκθεσιακός, ο πολιτιστικός, ο εκπαιδευτικός, ο αθλητικός, ο οικολογικός, ο θρησκευτικός και άλλες μορφές σε μια προσπάθεια να αμβλύνουν τις επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού, να διευρύνουν την τουριστική περίοδο και να δημιουργήσουν νέα τουριστικά προϊόντα, που ανταποκρίνονται στην τουριστική ζήτηση και επηρεάζονται λιγότερο από τις διεθνείς συγκυρίες.

Κεφάλαιο 2^ο

Τουριστική Ανάπτυξη - Περιβάλλον

2.1 Η Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη

Η αποκατάσταση της ισορροπίας στις διαταραγμένες σχέσεις τουρισμού και περιβάλλοντος, περνά μέσα από τη βιώσιμη ανάπτυξη, οι αρχές της οποίας για τον τομέα του τουρισμού έχουν εξειδικευθεί με ένα κείμενο σχεδίου δράσης, με τίτλο «Agenda 21 για την ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία – Προς μια περιβαλλοντικά βιώσιμη ανάπτυξη», το οποίο διατύπωσαν από κοινού και συνυπέγραψαν το 1996 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO), το Παγκόσμιο Συμβούλιο Ταξιδίων και Τουρισμού (WTTC) και το Συμβούλιο της Γης (EC). Το σημαντικό αυτό κείμενο απευθύνεται στις ταξιδιωτικές και τουριστικές επιχειρήσεις, στις κυβερνήσεις, στους εθνικούς οργανισμούς τουρισμού, καθώς και στο ταξιδιωτικό και τουριστικό κοινό, για να μεταφέρει το μήνυμα ότι η ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία έχει βασικό ενδιαφέρον για την προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων που αποτελούν το υπόβαθρο των επιχειρήσεων τους και για να τους προτείνει τα μέτρα που πρέπει να λάβουν. Ανάμεσα στ' άλλα το κείμενο καθιερώνει ορισμένες αρχές στα πλαίσια της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που πρέπει να ακολουθεί η ταξιδιωτική και τουριστική βιομηχανία όπως:

α) Να βοηθήσει τους ανθρώπους ώστε να ακολουθήσουν μια υγιή και παραγωγική ζωή σε αρμονία με τη φύση.

β) Να συνεισφέρει στη διατήρηση, προστασία και αποκατάσταση των φυσικών οικοσυστημάτων.

γ) Να βασίζεται σε βιώσιμα παραγωγικά και καταναλωτικά πρότυπα.

δ) Να συνιστά η περιβαλλοντική προστασία ένα ολοκληρωμένο τμήμα των σχεδίων τουριστικής ανάπτυξης.

ε) Να αντιμετωπίζονται τα ζητήματα της τουριστικής ανάπτυξης με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων πολιτών στις αποφάσεις σχεδιασμού, προσαρμοσμένες στα τοπικά δεδομένα.

στ) Να αναγνωρίζει και να υποστηρίζει η τουριστική ανάπτυξη, την ταυτότητα, τον πολιτισμό και τα ενδιαφέροντα του ντόπιου πληθυσμού. Οι αρχές αυτές δεν συνιστούν βέβαια υποχρεωτικούς νομικούς κανόνες για τα μέλη που ανήκουν στις οργανώσεις που τις διατύπωσαν. Όμως δεδομένου ότι τα μέλη αυτά ασκούν επιχειρηματικές δραστηριότητες, που αναφέρονται σε συναλλαγές με παραγωγούς ταξιδίων, μεταφορείς και καταναλωτές τουριστικών υπηρεσιών, έχουν τη δυνατότητα να ενσωματώσουν τις αρχές αυτές στις επιμέρους συμφωνίες και να τις καθιερώσουν ως σταθερούς όρους στις τουριστικές συναλλαγές. Ήδη ορισμένοι μεγάλοι τουριστικοί οργανισμοί (tour operators) έχουν συμπεριλάβει στα ξενοδοχειακά συμβόλαια και όρους που αναφέρονται σε περιβαλλοντικά θέματα. Την ίδια δυνατότητα έχουν και οι

κυβερνήσεις στις περιπτώσεις που συνάπτουν συμφωνίες τουριστικής συνεργασίας.

2.2 Νομικό πλαίσιο προστασία του περιβάλλοντος

Οι ισορροπημένες σχέσεις τουριστικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος πέρα από τις παραπάνω διακηρύξεις και τις άτυπες συμφωνίες, που δεσμεύουν και την Ελλάδα, εξασφαλίζονται και από ένα ευρύ νομικό πλαίσιο κανόνων, που ρυθμίζουν σε εθνικό επίπεδο τα θέματα του περιβάλλοντος σε όλες τις εκφάνσεις με επικέντρωση στο ιδιαίτερο κρίσιμο θέμα της προστασίας του. Ο θεμελιώδης νόμος το Σύνταγμα στο άρθρο 24 αναφέρει ότι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους, το οποίο πρέπει να παίρνει τα αναγκαία προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα. Ειδική μνεία γίνεται για την προστασία των δασών, για τα μνημεία, τις παραδοσιακές περιοχές, τα θέματα της χωροταξίας και της πολεοδομίας. Για την εφαρμογή της συνταγματικής αυτής επιταγής έχουν εκδοθεί ειδικοί νόμοι, όπως ο νόμος για την προστασία του περιβάλλοντος. (Ν1650/86), ο νόμος για την προστασία των δασών και δασικών εκτάσεων (Ν998/79), ο οικιστικός νόμος (Ν1337/83) περί αιγιαλού και παραλίας (Ν1540/30) και ο αρχαιολογικός νόμος (Ν5351/32 και Ν1469/50), που βρίσκονται στο στάδιο της αναθεώρησης με νομοσχέδια που κατατέθηκαν στη Βουλή, ο νόμος για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος (Π.Δ. 55/98), ο νόμος για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την αιφόρο ανάπτυξη (Ν.2742/99) και άλλοι. Το νομικό αυτό πλαίσιο συμπληρώνεται και από το πρωτογενές δίκαιο των καταστατικών Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και από το παράγωγο δίκαιο των κοινοτικών οδηγιών που ρυθμίζουν τα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος και τις πολιτικές και δράσεις για την προώθηση της αιφόρου ανάπτυξης. Όλο το νομικό αυτό πλέγμα καλύπτει και τον τουρισμό στον βαθμό που οι τουριστικές δραστηριότητες σχετίζονται με το περιβάλλον. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι υπάρχουν και ειδικές ρυθμίσεις που αναφέρονται αποκλειστικά στις τουριστικές δραστηριότητες, όπως οι εγκρίσεις περιβαλλοντικών όρων για την ίδρυση τουριστικών εγκαταστάσεων, οι εγκρίσεις χωροθέτησης των τουριστικών δραστηριοτήτων οι άδειες λειτουργίας καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος τα συστήματα βιολογικού καθαρισμού και διάθεσης στέρεων αποβλήτων των ξενοδοχείων, οι όροι πυρασφάλειας των τουριστικών εγκαταστάσεων κ.τ.λ. Πάντως εκείνο που διαπιστώνει κανείς είναι ότι ενώ το υφιστάμενο νομικό καθεστώς παρέχει την δυνατότητα ρύθμισης των σχέσεων τουρισμού και περιβάλλοντος προς την κατεύθυνση μιας βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης, η κατάσταση είναι εκτός ελέγχου γιατί σε μεγάλο βαθμό δεν εφαρμόζονται οι νόμοι τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και σε επίπεδο καταστολής.

2.3 Τουριστική χωρητικότητα

Η διατάραξη των σχέσεων ισορροπίας τουρισμού και περιβάλλοντος συνδέεται άμεσα με τη μεγέθυνση της τουριστικής δραστηριότητας, η οποία με τον μαζικό τουρισμό παραβίασε τα όρια αντοχής του τόπου και δημιουργήθηκε το γνωστό πρόβλημα της τουριστικής χωρητικότητας ή της φέρουσας ικανότητας ενός συγκεκριμένου τουριστικού τόπου που εκφράζεται κατά ένα υπεραπλοποιημένο τρόπο με “τον λόγο του αριθμού των αφίξεων, του επιπέδου (ποσοτικού και ποιοτικού) των κάθε μορφής προσφερόμενων υπηρεσιών στο τουριστικό κοινό, του βαθμού διατήρησης της ποιότητας ζωής και της ανοχής του ντόπιου πληθυσμού στις τουριστικές πιέσεις, και όλα αυτά σε συνάρτηση με την διατήρηση σε επίπεδο βιωσιμότητας των φυσικών πολιτιστικών και δομημένων στοιχείων του τόπου”. Το θέμα αυτό έχει απασχολήσει κατά καιρούς τους θεωρητικούς του τουρισμού, οι οποίοι προσπαθούν να το προσεγγίσουν με μια σειρά δεικτών, που εκφράζουν την “τουριστικότητα” του τόπου σε σχέση με τον πληθυσμό του, και τους επισκέπτες που δέχεται χωρίς ωστόσο να καταλήξουν σε μία συγκεκριμένη μέθοδο μέτρησης της τουριστικής χωρητικότητας.

2.4 Σχέση πληθυσμού και δυναμικότητας φιλοξενίας

Η άποψη ότι ένας τόπος μπορεί να δεχθεί χωρίς προβλήματα τόσους επισκέπτες, όσος είναι ο πληθυσμός του, δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται από τα πράγματα. Για παράδειγμα στην Κρήτη το βόρειο τμήμα του νησιού έχει αρχίσει να εμφανίζει τα πρώτα σημάδια κορεσμού ενώ το νότιο υπολειτουργεί. Μια πρώτη εξήγηση που μπορεί να δοθεί είναι ότι δεν είναι ισοκατανεμημένες στον χώρο οι τουριστικές δραστηριότητες όχι μόνο της διαμονής (ξενοδοχεία) αλλά και των άλλων δραστηριοτήτων (πολιτισμού, ψυχαγωγίας, αγορές κ.λ.π.). Η ανισοκατανομή δεν είναι το μόνο πρόβλημα, υπάρχουν κι άλλα πολλά. Και το περίεργο είναι ότι ενώ έχουμε υπερπροσφορά ξενοδοχείων, που επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι σε ετήσια βάση το ξενοδοχειακό δυναμικό απασχολείται κάτω του 50% της δυναμικότητάς του, διατυπώνονται προτάσεις για δημιουργία νέων ξενοδοχείων υψηλών κατηγοριών. Δεδομένου ότι δεν προβλέπεται ανάλογη αύξηση της ζήτησης, αυτό που μπορεί να συμβεί είναι να κλείσουν κάποια άλλα ξενοδοχεία που δεν είναι ανταγωνιστικά ή να αλλάξουν χρήση, σύμφωνα με το νόμο το “καλό διώχνει το κακό”, όταν μάλιστα δεν υπάρχει αντιστοιχία ποιότητας και τιμών στις επί μέρους κατηγορίες. Οι μικρομεσαίοι ξενοδόχοι διαμαρτύρονται ότι οι μεγαλοξενοδόχοι πουλάνε φθηνά. Στη λογική αυτή εντάσσεται και το αίτημα για παροχή κινήτρων ‘απόσυρσης’ των μικρών κυρίως προβληματικών ξενοδοχείων, που πρώτοι το έθεσαν οι Ισπανοί στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κεφάλαιο 3^ο

Διαχείριση Κρίσης – Προτάσεις

Είναι πλέον γεγονός και μάλιστα αδιαμφισβήτητο ότι δεν μπορούμε να αποτρέψουμε τις κλιματικές αλλαγές από το να συμβούν, μπορούμε όμως να λάβουμε τα κατάλληλα μέτρα έτσι ώστε να ελαχιστοποιήσουμε τις πιθανότητες για ανεπανάρθωτες βλάβες. Και όπως λέει και ο σοφός λαός δεν θα πρέπει να περιμένουμε την καταστροφή να μας χτυπήσει την πόρτα για να κινηθούμε. Μέτρα που πρέπει να ληφθούν:

3.1 Ενέργεια- Μία Βιώσιμη Επένδυση

Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας ευνοεί μεγάλες επενδύσεις στον ιδιωτικό τομέα.

Η Παγκόσμια Τράπεζα εκτιμά ότι θα χρειαστούν επενδύσεις άνω των 30 δισεκατομμυρίων Ευρώ μέχρι το 2020 για την αναβάθμιση και κατασκευή μονάδων παραγωγής ενέργειας, για μεταφορά και διανομή ενέργειας και για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ).

Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας, με στόχο να δημιουργήσει βιώσιμες, ανταγωνιστικές και ασφαλείς πηγές ενέργειας, έχει αναπτύξει ένα περιεκτικό ρυθμιστικό πλαίσιο και πλαίσιο αγοράς για τον τομέα της ενέργειας. Σε συνδυασμό με το νομοθετικό πλαίσιο επενδύσεων της Ελλάδας, προβλέπονται εξαιρετικές ευκαιρίες για επενδύσεις σε διάφορους τομείς.

Με το Νόμο 2773/1999 απελευθερώθηκε η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, με αποτέλεσμα η εγχώρια παραγωγή, μεταφορά και διανομή ενέργειας να είναι ανοικτές σε ιδιωτικούς επενδυτές. Η αλλαγή αυτή μεταμόρφωσε την αγορά ηλεκτρισμού και ενέργειας της Ελλάδας σε έναν από τους πιο ελκυστικούς τομείς ανάπτυξης και ευκαιριών στην Ευρώπη. Ενώ, κατά το παρελθόν, η ΔΕΗ κατείχε το μονοπώλιο της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας, σήμερα εταιρείες από όλο τον κόσμο σπεύδουν να εκμεταλλευτούν αυτή την εξαιρετική ευκαιρία στην ελληνική ενεργειακή αγορά.

Μεταξύ των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα σήμερα είναι οι εξής: *Ελληνικά Πετρέλαια, Motor Oil, Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ), Προμηθέας Gas A.E., ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε., Όμιλος Μυτηλιναίου, ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή, Global Energy, Energy Solutions, Solar Cells Hellas, Next Solar, Enova, EDF, Edison, Conergy, EGL, Acciona, Enel, Eurus Energy, Gamesa, Ρόκας-Iberdrola, Endesa, WPD, Atel.*

Οι εταιρείες αυτές ασχολούνται με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, τη διανομή φυσικού αερίου και τον ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η στρατηγική γεω-οικονομική θέση της Ελλάδας ανάμεσα σε παραγωγούς ενέργειας της Μέσης Ανατολής, της Βορείου Αφρικής και της περιοχής της Κασπίας Θάλασσας, και πάνω στους καίριους δίαυλους μεταφορών του Αιγαίου Πελάγους και της Ανατολικής Μεσογείου, την καθιστούν ως κύριο ενεργειακό κόμβο μεταξύ Ανατολής και Δύσης.

Η Ελλάδα έχει θέσει σε εφαρμογή μεγάλα εγχειρήματα σε πετρέλαιο, φυσικό αέριο και εναλλακτικές πηγές ενέργειας, κερδίζοντας έτσι τον κεντρικό ρόλο στον ενεργειακό άξονα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Τρία κρίσιμα έργα θεμελιώνουν το υπόβαθρο για μια διαφοροποιημένη, ανταγωνιστική και διασφαλισμένη παροχή ενέργειας: ο αγωγός πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη, ο Διασυνδετήριος Αγωγός φυσικού αερίου Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας και ο αγωγός φυσικού αερίου South Stream. Με αυτά τα αναπλαστικά έργα, η Ελλάδα αναδύεται ως οδός διακίνησης πετρελαίου και φυσικού αερίου, προμηθεύοντας τις αγορές της Νοτιοανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, καθώς και πιο απομακρυσμένες αγορές, όπως της Βορείου Αμερικής.

Αγωγός Πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη

Ο αγωγός πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη θα συμβάλει σημαντικά στην αποσυμφόρηση των Στενών του Βοσπόρου και θα προσφέρει μία νέα οδό εξαγωγής του πετρελαίου της Μαύρης Θάλασσας προς τις αγορές της Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής. Στο έργο αυτό θα συμμετέχουν ελληνικές εταιρείες με ποσοστό 23.5% και το ελληνικό κράτος με 1%. Ο αγωγός μήκους 279 χιλιομέτρων από το Μπουργκάς της Βουλγαρίας μέχρι την Αλεξανδρούπολη, αναμένεται να μεταφέρει αρχικό όγκο 50 εκατομμύρια τόνους πετρελαίο το χρόνο και δυνατότητα μεταφοράς άνω των 50 εκατομμυρίων τόνων πετρελαίου ετησίως. Το κόστος του έργου εκτιμάται σε 800 εκατ. Ευρώ.

Διασυνδετήριος Αγωγός Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας

Ο αγωγός φυσικού αερίου ITGI θα επιτρέψει την εισαγωγή στην Ιταλία και την Ευρώπη 10 δισ. κυβ. μέτρων φυσικού αερίου ετησίως, από τις περιοχές της Κασπίας και της Μέσης Ανατολής, μέσω Τουρκίας και Ελλάδας.

Ο τουρκοελληνοϊταλικός αγωγός αποτελείται από τρία τμήματα:

α) το τουρκικό δίκτυο αγωγών που θα ενισχυθεί προκειμένου να επιτρέψει την διέλευση των ποσοτήτων που προορίζονται για την ελληνική και την ιταλική αγορά

β) τη διασύνδεση Τουρκίας-Ελλάδας (ITG) που είναι ήδη σε λειτουργία από το Νοέμβριο 2007

γ) τον ελληνοϊταλικό αγωγό (IGI) μήκους 800 χλμ., εκ των οποίων 600 χλμ. θα κατασκευαστούν από τον ΔΕΣΦΑ στην ελληνική επικράτεια και περίπου 200 χλμ. από την EDISON και την ΔΕΠΑ, μέσω της κοινής εταιρείας ΠΟΣΕΙΔΩΝ, στο υποθαλάσσιο τμήμα μεταξύ της ελληνικής και της ιταλικής ακτής. Ο ITGI θα περιλαμβάνει επίσης μία διακλάδωση από την Ελλάδα προς την Βουλγαρία (IGB - Interconnector Greece-Bulgary) με δυναμικότητα μεταφοράς 3-5 δισ. κυβ. μέτρα φυσικού αερίου ετησίως.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνώρισε την στρατηγική σπουδαιότητα του ITGI ως

Project of European Interest, και το ενέταξε στα έργα ανάπτυξης του Νότιου Διαδρόμου του European Recovery Plan με πρόταση χρηματοδότησης 100 εκατ. ευρώ.

Πηγή: Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου Α.Ε.

Αγωγός South Stream

Ο αγωγός φυσικού αερίου South Stream με κατάληξη στην Ιταλία αποτελεί είναι σημαντικό έργο που θα προμηθεύει τη Δυτική Ευρώπη με φυσικό αέριο από τη Ρωσία. Ο αγωγός θα περάσει μέσα από την Ελλάδα και υπάρχει περίπτωση να συνδεθεί με το Διασυνδεδητήριο Αγωγό Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας.

Πηγή: Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου Α.Ε.

Η Ελλάδα εισάγει υγροποιημένο φυσικό αέριο (LNG) μέσω θαλάσσης από την Αλγερία, διευρύνοντας έτσι το φάσμα των ενεργειακών πόρων της χώρας.

Τα πρόσφατα σχέδια απαιτούν την αναβάθμιση και την ανάπτυξη νέων διασυνδέσεων ηλεκτρικής ενέργειας με γειτονικές χώρες που θα ενισχύσουν περαιτέρω τις διασυνοριακές ανταλλαγές μεταξύ Ελλάδας και των γειτονικών χωρών. Τα σχέδια αυτά δημιουργούν σημαντικές επενδυτικές ευκαιρίες στη διασυνδεδεμένη αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Ελλάδα πέρα του ότι αποτελεί στρατηγικό κέντρο μεταφορών, αναδεικνύεται και σε στρατηγικό κόμβο για την ανάπτυξη ενεργειακών επενδύσεων στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η Ενεργειακή Κοινότητα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, με έδρα την Αθήνα, επικεντρώνεται στη δημιουργία μίας ενιαίας ενεργειακής αγοράς στα Βαλκάνια, θεσπίζοντας κοινούς κανόνες και ρυθμίσεις, με σκοπό να ενσωματωθεί στην ενεργειακή αγορά της ΕΕ σε κατάλληλο χρόνο. Η Ενεργειακή Κοινότητα ιδρύθηκε σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση και περιλαμβάνει τις εξής χώρες: Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σερβία, Μαυροβούνιο, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Αλβανία, Ρουμανία, Βουλγαρία καθώς και την αποστολή των Ηνωμένων Εθνών για λογαριασμό του Κοσσυφοπέδιου. Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στο διασυνδεδεμένο σύστημα για το έτος 2008 έχει ως εξής:

ΧΑΡΤΗΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Πηγή: Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.

3.1.1 Φυσικό αέριο

Το φυσικό αέριο εισήχθη για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1988 όταν ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ). Η ΔΕΠΑ ανήκει κατά 35% στην εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε. και κατά 65% στο Ελληνικό Δημόσιο.

Σήμερα, η απελευθερωμένη ενεργειακή αγορά της Ελλάδας δίνει τη δυνατότητα σε εταιρείες να συμμετέχουν στη μετάδοση και διανομή του φυσικού αερίου. Το φυσικό αέριο αποτελεί πλέον σημαντικό μέρος της ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας, καθώς διευρύνει το φάσμα των ενεργειακών πόρων, περιλαμβάνοντας πιο καθαρούς ενεργειακούς πόρους σε ανταγωνιστικές τιμές.

Η κατασκευή του δικτύου μεταφοράς φυσικού αερίου είναι ένα από τα μεγαλύτερα έργα ενεργειακής υποδομής που έχουν γίνει στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Το σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου έχει τρία σημεία εισόδου: 1) Τα σύνορα Ελλάδας-Βουλγαρίας, απ' όπου εισέρχεται μέσω

κεντρικού αγωγού από Ρωσία, 2) τα σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας, όπου το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου διασυνδέεται με το τουρκικό σύστημα, και 3) το νησί Ρεβυθούσα στον κόλπο Πάχης Μεγάρων, όπου υπάρχουν εγκαταστάσεις για τη λήψη, αποθήκευση και αεροποίηση του υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) που εξάγεται με δεξαμενόπλοιο από την Αλγερία. Το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου μεταφέρει αέριο από τα σημεία εισόδου στους καταναλωτές της ηπειρωτικής χώρας. Προς το παρόν λειτουργούν τρεις Εταιρείες Παροχής Αερίου: η ΕΠΑ Αττικής, η ΕΠΑ Θεσσαλονίκης και η ΕΠΑ Θεσσαλίας.

Το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου περιλαμβάνει:

- Τον κεντρικό αγωγό μεταφοράς αερίου. Ο κεντρικός αγωγός υψηλής πίεσης (70 bar) έχει μήκος 512 χιλιόμετρα. Εκτείνεται από τα σύνορα Ελλάδας-Βουλγαρίας (Προμαχώνας) έως το Λαύριο Αττικής και από την Θεσσαλονίκη έως τα σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας (Κήποι).
- Τους κλάδους μεταφοράς, συνολικού μήκους 689 χιλιομέτρων. Οι κλάδοι ξεκινούν από τον κεντρικό αγωγό και τροφοδοτούν με φυσικό αέριο τις περιοχές της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Θεσσαλονίκης, του Δήμου Πλατέος Ημαθίας, του Βόλου, της Βοιωτίας, των Οινοφύτων, της Αττικής και της Κορίνθου. Το 2007 ξεκίνησαν έργα για την κατασκευή κλάδων προς τη Δυτική Θεσσαλία και Εύβοια πρόσθετου μήκους 119 χιλιομέτρων.
- Τους Μετρητικούς και Ρυθμιστικούς σταθμούς φυσικού αερίου για τη μέτρηση της παρεχόμενης ποσότητας αερίου και τη ρύθμιση της πίεσης του
- Δύο Σταθμούς Ανεφοδιασμού Λεωφορείων στα Άνω Λιόσια και στην Ανθούσα Αττικής
- Το Κέντρο Ελέγχου και Κατανομής Φορτίου
- Τα Κέντρα Λειτουργίας και Συντήρησης στην Αττική, τη Θεσσαλονίκη, τη Θεσσαλία και την Ξάνθη.

Προμηθευτές

Το φυσικό αέριο προμηθεύεται στη ΔΕΠΑ από τη Gazexport της Ρωσίας (θυγατρική της Gazprom) και τη Sonatrach της Αλγερίας. Η συμφωνία με Gazexport εγγυάται την προμήθεια αερίου ποσότητας που αντιστοιχεί σε 2.8 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως. Η συμφωνία με Sonatrach προβλέπει την προμήθεια αερίου ποσότητας που αντιστοιχεί σε 0,51 έως 0.68 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως. Η σύμβαση της προμήθειας αερίου με την Gazexport λήγει το 2016 και με τη Sonatrach το 2020.

Σύστημα διανομής

Οι Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ), έχουν ως αντικείμενο την επέκταση, λειτουργία και συντήρηση των «δικτύων πόλης», καθώς και τη διανομή αερίου στους οικιακούς, εμπορικούς και βιομηχανικούς καταναλωτές (με ετήσια κατανάλωση έως 100 GWh ΑΘΔ). Στις ΕΠΑ συμμετέχει κατά 51% η ΔΕΠΑ, μέσω της κατά 100% θυγατρικής της Εταιρείας Διανομής Αερίου (ΕΔΑ), και κατά 49% ιδιώτες επενδυτές, οι οποίοι ασκούν και τη διοίκηση των εταιρειών.

Το φυσικό αέριο εισάγεται στη χώρα μας μέσω αγωγών υψηλής πίεσης. Η πορεία του συνεχίζεται μέσα από δίκτυα μέσης πίεσης (19bar), που έχουν αποδέκτες βιομηχανικούς καταναλωτές, καθώς και μέσα από δίκτυα χαμηλής πίεσης (4bar) που εξυπηρετούν οικιακές, εμπορικές και βιομηχανικές χρήσεις.

• Δίκτυα μέσης πίεσης έχουν αναπτυχθεί και συνεχίζουν να αναπτύσσονται σε Αττική, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Βόλο, Οινόφυτα, Θήβα, ευρύτερη περιοχή Χαλκίδας, Λαμία, Πλατύ Ημαθίας, Κατερίνη, Κιλκίς, Σέρρες, Δράμα, Ξάνθη, Καβάλα, Αλεξανδρούπολη, Κομοτηνή.

• Δίκτυα χαμηλής πίεσης έχουν αναπτυχθεί και συνεχίζουν να αναπτύσσονται σε Αττική, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Βόλο, Οινόφυτα, Κιλκίς, Ξάνθη, Κομοτηνή. Η ΔΕΠΑ θα παραχωρήσει τη χρήση αυτών των δικτύων σε νέες Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ) που θα συσταθούν.

Επέκταση των Δικτύων, Νέες Εταιρείες Παροχής Αερίου

Η στρατηγική ανάπτυξης της ΔΕΠΑ είναι να αυξήσει το ποσοστό του φυσικού αερίου στην εθνική ενεργειακή αγορά. Σε εξέλιξη βρίσκονται προγράμματα για την αύξηση της αστικής κατανάλωσης αερίου, μέσω της ίδρυσης νέων ΕΠΑ και της επέκτασης των δικτύων σε νέες βιομηχανικές περιοχές, καθώς και μέσω της προώθησης των επενδύσεων στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με φυσικό αέριο.

Νέες Εφαρμογές

Σε συνδυασμό με τις προσπάθειες να αυξήσει την κατανάλωση αερίου σε συμβατικές χρήσεις, η ΔΕΠΑ στοχεύει να αναπτύξει νέες εφαρμογές φυσικού αερίου:

- Η συμπαραγωγή ενέργειας και θέρμανσης είναι ένας τομέας, στον οποίο το φυσικό αέριο μπορεί πραγματικά να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα, μέσω της μείωσης του συνολικού κόστους ενέργειας.
- Αξιοσημείωτες τεχνικές εξελίξεις στην παραγωγή ενέργειας με τη χρήση της τεχνολογίας κυψελών καυσίμου επιτυγχάνουν μεγαλύτερη ενεργειακή αποδοτικότητα και βελτιωμένη περιβαλλοντική απόδοση.
- Η χρήση του φυσικού αερίου σε θερμοκήπια είναι κοινή πρακτική στην Ευρώπη και δημιουργεί ευκαιρίες στην Ελλάδα. Το φυσικό αέριο βοηθάει στην παραγωγή του διοξειδίου του άνθρακα (που παράγεται κατά την καύση του φυσικού αερίου), με αποτέλεσμα να επιταχύνει τη φωτοσύνθεση και την ανάπτυξη των φυτών.

Στο παρακάτω link θα βρείτε το χάρτη του εθνικού συστήματος μεταφοράς φυσικού αερίου.

http://www.depa.gr/files/downloadables/network_GR.pdfhttp://www.depa.gr/files/downloadables/network_GR.pdf

3.1.2 Συμπαραγωγή

Ως πηγή ενέργειας σε μονάδες Συμπαραγωγής μπορεί να χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε καύσιμο (ορυκτό ή βιομάζα). Το καύσιμο όμως που σήμερα κυριαρχεί, για οικονομικούς αλλά και περιβαλλοντικούς λόγους, είναι το Φυσικό Αέριο.

Με την αξιοποίηση της θερμικής ενέργειας, η απόδοση μιας εγκατάστασης Συμπαραγωγής μπορεί να φθάσει ή και να ξεπεράσει το 90%.

Ως εκ τούτου η Συμπαραγωγή προσφέρει εξοικονόμηση ενέργειας που κυμαίνεται μεταξύ 15 έως 40%, σε σύγκριση με τη διάθεση ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας από συμβατικούς ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς και λέβητες, αντίστοιχα.

Η συμπαραγωγή παράγει περίπου το 4% της συνολικής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, ενώ αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά το ποσοστό αυτό στο εγγύς μέλλον. Οι βασικοί παράγοντες που έχουν συμβάλλει στον επεκτεινόμενο ρόλο της συμπαραγωγής στην Ελλάδα είναι:

- Η απελευθέρωση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας έχει προσελκύσει πολλές προτάσεις έργων, και οι περισσότερες περιλαμβάνουν τροφοδότηση με αέριο
- Η ζήτηση της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα αναμένεται να αυξηθεί κατά 3.5% ετησίως από το 2010 έως το 2020. Σύμφωνα με τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) της Ελλάδας, θα χρειαστεί επιπλέον ισχύς 6,000 MW έως το 2015.
- Τρεις σημαντικές αλλαγές στο ελληνικό σύστημα φυσικού αερίου:
- Πραγματοποιούνται σημαντικά κατασκευαστικά έργα αερίου για να συνδεθεί η Ελλάδα και η Ιταλία με την περιοχή της Κασπίας.
- Η απελευθέρωση της αγοράς αερίου με νέα τιμολόγια.
- Η ελληνική κυβέρνηση προωθεί τη χρήση αερίου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και για θέρμανση, σε συμμόρφωση προς την πολιτική παροχής ενέργειας και περιβαλλοντικές δεσμεύσεις.
- Η Ευρωπαϊκή πολιτική και τα σχέδια στήριξης για τη δημιουργία μίας ενιαίας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου στην Ευρώπη.

Από το 1990, η ΔΕΗ έχει μετατρέψει αρκετούς σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής σε σταθμούς συμπαραγωγής και αποδέχεται όλο και περισσότερο το μοντέλο συμπαραγωγής. Επιπλέον, οι συνθήκες για την ανάπτυξη συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού (CHP) βελτιώνονται τόσο σε νομική βεβαιότητα όσο και στην προμήθεια καυσίμων (Νόμος 3486 εφαρμόζει την οδηγία περί απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και έργα ανάπτυξης της υποδομής αερίου).

Ο τομέας τροφίμων επωφελείται κυρίως από τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας και ακολουθεί δεύτερος ο τομέας των διυλιστηρίων. Στο παρελθόν, οι πιο αποδοτικές εγκαταστάσεις CHP ήταν τα διυλιστήρια, λόγω της συνεχόμενης λειτουργίας τους, των φθηνών καυσίμων (παραπροϊόντα διυλιστηρίων) και της ευνοϊκής αναλογίας ηλεκτρισμού και θερμότητας.

Ο Ελληνικός Σύνδεσμος Συμπαραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας

(ΕΣΣΗΘ) εκτιμάει ότι η συνολική ισχύς για τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού ξεπερνάει τα 700 MW στο βιομηχανικό τομέα και 100-300 MW στον τομέα των υπηρεσιών βάσει των τρεχουσών πολιτικών για τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού.

Ο ΕΣΣΗΘ δηλώνει ότι οι προοπτικές στην αγορά για συμπαραγωγή στην Ελλάδα αυξάνονται, ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης χρήσης φυσικού αερίου και της οικονομικής στήριξης για εγκαταστάσεις συμπαραγωγής από επιδοτήσεις της ΕΕ, καθώς και μέσω των ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων της ελληνικής κυβέρνησης.

3.1.3 Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ)

Ένα Βιώσιμο Μέλλον

Η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν ορίσει βασικές προτεραιότητες και δεσμευτικές πολιτικές σχετικά με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η Ελλάδα προωθεί τη χρήση ανανεώσιμων πηγών για την παραγωγή ενέργειας, με σκοπό να δημιουργήσει ασφάλεια και διαφοροποίηση των ενεργειακών πόρων, να διασφαλίσει την προστασία του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης και να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή.

Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας διαδραματίζουν όλο και περισσότερο κεντρικό ρόλο στην πολιτική της Ελλάδας για την παραγωγή ενέργειας. Η παραγωγή σήμερα βασίζεται σε μεγάλης κλίμακας υδροηλεκτρικούς σταθμούς που διαχειρίζεται η ΔΕΗ. Οι ανανεώσιμες πηγές αποτελούν περίπου 5% της ηλεκτρικής παραγωγής εάν αφαιρέσουμε το 5% των υδροηλεκτρικών σταθμών.

Το παρόν επενδυτικό πλαίσιο απαιτεί σημαντική αύξηση της παραγωγής από αιολική και ηλιακή ενέργεια, μικρούς υδροηλεκτρικούς σταθμούς, βιομάζα και γεωθερμία. Αναμένεται ότι τα βιοκαύσιμα θα συμβάλλουν σημαντικά ως μελλοντικά καύσιμα μεταφορών.

Με στοιχεία του 2008, η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των ανανεώσιμων πηγών ήταν 1282 MW. Το 93% της ισχύος παράγεται από αιολικά πάρκα, ενώ το υπόλοιπο 7% από ηλιακή ενέργεια και βιομάζα.

Στόχος της Ελλάδας είναι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ να αγγίξει το 29% επί της συνολικής ηλεκτροπαραγωγής μέχρι το 2020. Το ποσοστό αυτό θα αναλύεται ως εξής:

Ποσοστό συμμετοχής ΑΠΕ και Συμβατικών Τεχνολογιών στην Ηλεκτροπαραγωγή το 2020

Ή διαφορετικά:

Συμμετοχή τεχνολογιών ΑΠΕ στο μερίδιο Ηλεκτροπαραγωγής ΑΠΕ το 2020

Ισχυρά πλεονεκτήματα ΑΠΕ:

- Εγγυημένες υψηλές τιμές πώλησης για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας
- Εγγυημένη ζήτηση για 20 χρόνια
- Δεσμευτικοί στόχοι ΕΕ για παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ
- Υψηλή ανάπτυξη
- Ιδεατές κλιματολογικές συνθήκες

Ο Επενδυτικός Νόμος της χώρας καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για τις επενδύσεις στην Ελλάδα και παρέχει τα απαραίτητα επενδυτικά κίνητρα για επενδυτές από την Ελλάδα και το εξωτερικό ανάλογα με τον κλάδο και την περιοχή, στην οποία αφορά η επένδυση. Η ισχύς του Νόμου 3299/2004 έχει ανασταλεί από τις 29/1/2010. Κατόπιν σχετικής διαβούλευσης των συναρμόδιων Υπουργείων με τους εκπροσώπους των επιχειρηματικών φορέων βασικών κλάδων της Οικονομίας, προωθείται η ριζική αναμόρφωση του Αναπτυξιακού Νόμου, για να αποτελέσει βασικό εργαλείο στήριξης του νέου αναπτυξιακού προτύπου με αιχμή την πράσινη ανάπτυξη στην Ελλάδα.

3.1.3.1 Ηλιακή Ενέργεια

Βρισκόμαστε σε μια ηλιόλουστη χώρα και μπορούμε να πούμε ότι έχουμε τον ήλιο (τη βασικότερη πηγή ενέργειας) με το μέρος μας. Πόσο μάλλον στην Κρήτη που έχουμε όλο το χρόνο ήλιο. Εφόσον έχουμε αυτό το προνόμιο, οφείλουμε να το εκμεταλλευτούμε μέσω τεχνολογιών που χρησιμοποιούν τη θερμική και ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία του ήλιου. Αυτή η εναλλακτική πηγή ενέργειας είναι ανανεώσιμη και φιλική προς το περιβάλλον. Τα ηλιακά θερμικά συστήματα μέσω ηλιακών συλλεκτών μετατρέπουν την ηλιακή ενέργεια σε θερμική και έτσι καλύπτεται η ενεργειακή ανάγκη για θέρμανση νερού χρήσης. Τα ηλιακά φωτοβολταϊκά συστήματα μετατρέπουν το ηλιακό φως σε ηλεκτρικό ρεύμα. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καλύψουν τις ανάγκες μιας κατοικίας ή ακόμη και για κεντρική ηλεκτροπαραγωγή. Παράγουν συνεχές ρεύμα και λειτουργούν σε αρκετά δύσκολες κλιματολογικές συνθήκες. Έχουν μικρό βάρος και τοποθετούνται στο έδαφος, σκεπές, ταράτσες και σε κτίρια. Τα πλεονεκτήματά τους:

- Υψηλή αξιοπιστία
- Έχουν μεγάλη διάρκεια ζωής
- Δυνατότητα κάλυψης ευρείας κλίμακας εφαρμογών
- Δεν εκπέμπουν ρύπους
- Έχουν μηδενικό κόστος συντήρησης και λειτουργίας
- Έχουν αθόρυβη λειτουργία

Πολλοί επιχειρηματίες διστάζουν να χρησιμοποιήσουν τεχνολογίες τέτοιου είδους, λόγω άγνοιας των δυνατοτήτων τους ,ή διότι χωρίς να έχουν ερευνήσει το όφελος και το χρόνο απόσβεσης δίνουν έμφαση στο αρχικό κόστος. Δεν θα έπρεπε όμως γιατί η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων συντελεί στο «κοινό συμφέρον» μέσω της αποκεντρωμένης παραγωγής ηλιακής ενέργειας , ενισχύοντας το δημόσιο δίκτυο όλο το χρόνο και ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες και τις μεσημβρινές ώρες όπου παρατηρείται η μεγαλύτερη ζήτηση, και εξοικονομώντας ενέργεια για όλη τη χώρα. Επίσης τα κίνητρα, πέρα από αυτά της κοινής ωφέλειας που περιγράφηκαν παραπάνω, μπορεί να είναι :

- Οικονομικά. Ο επιχειρηματίας κερδίζει διπλά. Πρώτον, μέσω της υψηλής τιμής πώλησης της παραγόμενης ενέργειας που είναι εξασφαλισμένη από τη σύμβαση με το ΔΕΣΜΗΕ για 20-25 χρόνια και εναλλακτικά στην περίπτωση του αυτόνομου συστήματος με χρήση μπαταριών, στην εξοικονόμηση ενέργειας για το κτήριο. Δεύτερον, δεδομένων της χαμηλής ή και μηδενικής, σε κάποιες περιπτώσεις, φορολογικής υποχρέωσης.
- Εμπορικά. Μια εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων τονίζει το οικολογικό και τεχνολογικά προηγμένο προφίλ της επιχείρησης, δίνοντάς της προστιθέμενη αξία. Και πλέον δύναται να επιδοτηθούν μέσω του Νόμου 3299/2004 σε ποσοστό μέχρι 40%.

3.1.3.2 Αιολική Ενέργεια

Η εκμετάλλευση της κινητικής ενέργειας του ανέμου γίνεται με τις ανεμογεννήτριες από τις οποίες παράγεται ηλεκτρική ενέργεια. Η τεχνολογία των ανεμογεννητριών έχει αναπτυχθεί σημαντικά και στην Ελλάδα, ιδιαίτερα μετά την απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας.

3.1.3.3 Γεωθερμική Ενέργεια

Με τον όρο αυτό εννοούμε την αξιοποίηση της θερμικής ενέργειας υπόγειων πετρωμάτων ή ρευστών θερμοκρασίας μεγαλύτερης των 25οC για θέρμανση κτιρίων και διάφορες βιομηχανικές ή αγροτικές εφαρμογές. Ακόμη, η γεωθερμική ενέργεια αφορά την αξιοποίηση της θερμότητας ή της θερμοχωρητικότητας επιφανειακών ή μικρού βάθους σχηματισμών και υδάτων για θέρμανση και κλιματισμό με γεωθερμικές αντλίες θερμότητας.

3.1.4 Υγραέριο

Το υγραέριο είναι ένα μίγμα αερίων που αποθηκεύεται σε υγρή μορφή μέσα σε φιάλες ή ειδικές δεξαμενές. Χρησιμοποιείται για τη θέρμανση κατοικιών και κτιρίων, καθώς και για κουζίνες υγραερίου. Είναι απολύτως ασφαλές, λόγω των συσκευών ασφαλείας (ανιχνευτές αερίου) που διαθέτει μια εγκατάσταση. Επίσης, είναι φιλικό προς το περιβάλλον και φθινό ως καύσιμο.

3.2 Τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας με έμφαση τον κτιριακό τομέα

Τα κτήρια στην Ελλάδα καταναλώνουν το 40% της συνολικής ενέργειας της χώρας, ενώ το 80% της ενεργειακής κατανάλωσης στα κτήρια εξυπηρετεί τις ανάγκες θέρμανσης και (γενικά) του κλιματισμού. Η εξοικονόμηση ενέργειας στα κτήρια που οδηγεί κατ' επέκταση στη μείωση της κατανάλωσης (ΔΕΗ, πετρέλαιο, κλπ) πάνω από 50%, επιτυγχάνεται με συγκεκριμένες κτηριακές επεμβάσεις. Αυτές είναι:

- Θερμομόνωση του κελύφους (ταράτσα, εξωτερικοί τοίχοι κλπ)
- Εγκατάσταση θερμοδιακοπτόμενων κουφωμάτων, διπλών υαλοπινάκων.
- Χρησιμοποίηση εναλλακτικών συστημάτων θέρμανσης και ψύξης (ενεργειακά τζάκια, ανεμιστήρες κλπ).
- Τοποθέτηση συστημάτων σκίασης.
- Διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου και δημιουργία «πράσινων στεγών».

- Εγκατάσταση κτηριακών συστημάτων για παραγωγή ενέργειας (ηλιακοί θερμοσίφωνες, φωτοβολταϊκά κλπ).
- Εγκατάσταση αυτοματισμών και συστημάτων μη ενεργοβόρων (λαμπτήρες, λέβητες κλπ).
- Χρησιμοποίηση δομικών υλικών φιλικών προς το περιβάλλον.
- Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική για νέα κτήρια που θα χαρακτηρίζονται απόλυτα προσαρμοσμένα στο περιβάλλον κλίμα.

3.2.1 Υβριδικοί σταθμοί

Τον Ιούνιο του 2011, με την προϋπόθεση ότι δεν θα υπάρξουν καθυστερήσεις και κωλυσιεργίες από πλευράς κρατικών υπηρεσιών και φορέων, ευελπιστεί ότι θα ξεκινήσει την υλοποίηση του ενεργειακού σχεδιασμού της η EEN Hellas, στο πλαίσιο του οποίου συμπεριλαμβάνεται η κατασκευή υβριδικών σταθμών στην Κρήτη. Η εταιρία, θυγατρική της EDF Energies – αντίστοιχη της ΔΕΗ στη Γαλλία-, έλαβε τις απαιτούμενες αδειοδοτήσεις από την Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας και συγκεκριμένα την άδεια για τη δημιουργία ενός μεγάλου υβριδικού σταθμού ισχύος 90,1 MW, το οποίο θα «αναπτυχθεί» στις θέσεις «Κουτρούλα» και Άνω Λίμνη στο δήμο Μαλίων, στη θέση «Καλή Συκιά» στο δήμο Φοίνικα στο Ρέθυμνο, στη θέση «Σπίνα» στους δήμους των Βουκολιών και της Καντάνου στα Χανιά, στο δήμο Λαμπινή στους δήμους Φοίνικα και Λάμπης στο Ρέθυμνο και στη θέση «Πλακάκια» στους δήμους Βουκολιών, Πλατανιά και Μουσούρων. Επίσης πήρε άλλες δύο άδειες για μικρότερες μονάδες στη θέση Στρογγυλή του δήμου Μουσούρων στα Χανιά, ισχύος 5,1 MW και στη θέση Προφήτη Ηλίας του δήμου Ιναχωρίου στο Νομό Χανίων, ισχύος 5,1MW. Σημειώνεται ότι η εταιρία κατάφερε, μετά από 10 χρόνια, να γίνει αποδεκτός ο σχεδιασμός της από τη ΔΕΗ και αφού έχει λάβει όλες τις αδειοδοτήσεις και έχει εγκρίσεις περιβαλλοντικών μελετών και επικαιροποιήσεις αυτών.

3.2.2 Υλοποίηση

Η εταιρία στοχεύει με την υλοποίηση των υβριδικών σταθμών να γίνουν απτά τα αποτελέσματα από την αντλιοσταμείωση, με την αιολική ενέργεια να γίνεται εγγυημένη και να βοηθάει στη διείσδυση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στο σύστημα. Όπως σημειώνουν, τα υβριδικά συστήματα έχουν μικρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, δεν καταναλώνουν νερό, ενώ δημιουργούν και τις προϋποθέσεις μόνιμης απασχόλησης – περισσότερες θέσεις εργασίας σε σχέση με τα αιολικά πάρκα-, ενώ είναι και έργα στα οποία μπορούν να ανταπεξέλθουν και οι ντόπιοι εργολάβοι, αφού θα χρειαστούν δεξαμενές, εκσκαφές, μπετά, αγωγοί υψηλής πίεσης. Εκτός από τα τρία αυτά έργα η εταιρία δρομολογεί την υλοποίηση άλλων 7 με 8 μικρών, διάσπαρτων σε όλη την Κρήτη, με το σκεπτικό ότι όσο πιο μικρά είναι τόσο μεγαλύτερη

διείσδυση έχουν σε γραμμές μέσης τάσης, με αποτέλεσμα να μην χρειάζονται πρόσθετα έργα διείσδυσης του συστήματος. Εκτιμάται ότι με τα υβριδικά η Κρήτη αλλάζει ενεργειακό προσανατολισμό, ο οποίος σε βάθος χρόνου αναμένεται, εάν όλα πάνε καλά, να οδηγήσει ακόμη και σε κλείσιμο τα ενεργοβόρα εργοστάσια της ΔΕΗ με εξαίρεση, ίσως, τη μονάδα του Αθερινόλακκου. « Τα μοντέλα μας λένε ότι σε βάθος χρόνου θα μπορέσουμε να στηριζόμαστε στην πράσινη ανάπτυξη » δηλώνουν οι εκπρόσωποι της EEN Hellas. Η Κρήτη αυτήν τη στιγμή έχει εγκατεστημένη ισχύ 750 MW, με την EEN Hellas να μπορεί να δώσει, μετά την υλοποίηση των υποδομών, τα 150 MW και προοπτικά, με τη διασύνδεση της Κρήτης, με Κάρπαθο και Ρόδο, τα 500 MW.

3.2.3 Το υβριδικό

“Υβριδικό σημαίνει ότι χρησιμοποιείται παραπάνω από μια πηγή παραγωγής ενέργειας, χρησιμοποιείται η αιολική και η υδροηλεκτρική. Η αρχή λειτουργίας του υβριδικού συστήματος είναι η ακόλουθη: όταν τα αιολικά πάρκα παράγουν ενέργεια, η οποία δεν απορροφάται από το σύστημα, τότε αυτή η περίσσεια διοχετεύεται σε μια αντλία με δυο δεξαμενές που βρίσκονται σε διαφορετικά ύψη: μια χαμηλά και μια ψηλά. Η αντλία καταναλώνει την περίσσεια ενέργεια, ανεβάζοντας το νερό από τη χαμηλή δεξαμενή που βρίσκεται στο μεγαλύτερο ύψος. Όταν δεν φυσάει, δηλαδή όταν το αιολικό πάρκο δεν παράγει ενέργεια, τότε το νερό αφήνεται να πέσει στη κάτω δεξαμενή και έτσι παράγεται υδροηλεκτρική ενέργεια, η οποία και τροφοδοτεί το σύστημα. Η Κρήτη, χρησιμοποιώντας αυτά τα υβριδικά συστήματα, τα αιολικά πάρκα, κάποιες θερμικές μονώσεις αρχικά και τα ηλιοθερμικά συστήματα να πορευθεί ενεργειακά ανεξάρτητη.” (από εφημερίδα Τόλμη)

3.3 Ποιοτική γεωργία

Η Ανατολική Κρήτη είναι μια από τις γωνίες της Ελλάδας που θα πληγεί περισσότερο λόγω της γεωγραφικής θέσης και της έλλειψης δασών. Η ερημοποίηση θα είναι βραχυπρόθεσμα πολύ εμφανής διότι αυτή προκαλείται περισσότερο από τις ανθρώπινες δραστηριότητες παρά από την κλιματική μεταβολή. Η σπάταλη διαχείριση των φυσικών πόρων και κυρίως η αλόγιστη κατανάλωση του νερού, η καταστροφή των δέντρων και θάμνων από τις πυρκαγιές και την υπερβόσκηση οδηγούν σταδιακά στην ερημοποίηση εδώ και πολλά χρόνια. Η σπάταλη κατανάλωση του νερού από γεωτρήσεις και πηγάδια έχει κατεβάσει τόσο χαμηλά τη στάθμη των υδροφόρων οριζόντων, ώστε έχουν στερέψει οι υπερκείμενες πηγές και τα πηγάδια. Όσο κι αν βρέξει, οι πηγές δεν αναβλύζουν και τα πηγάδια δεν υπερχειλίζουν όπως παλαιότερα. Σε μεγάλο αριθμό γεωτρήσεων αντλείται το νερό κάτω από τη στάθμη της θάλασσας και η υφαλμύρωση του νερού προχωρεί σταδιακά και με γοργό ρυθμό. Επειδή οι βροχερές ημέρες έχουν ελαττωθεί και οι βροχοπτώσεις είναι

πιο έντονες έως καταιγιστικές, μόνο ελάχιστες ποσότητες νερού κατεισδύουν στο έδαφος, οι οποίες δεν αρκούν να αναπληρώσουν τις ποσότητες που αντλήθηκαν τον προηγούμενο χρόνο. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο να γίνεται εμπλουτισμός των υδροφόρων οριζόντων κατά την περίοδο βροχοπτώσεων με ανασχετικά φράγματα (έστω και ξερολιθιές), με νέες καταρροφητικές γεωτρήσεις και με υπάρχουσες υδρογεωτρήσεις. Έτσι περιορίζονται ουσιαστικά οι ποσότητες του νερού που θα ρέει επιφανειακά και κατ' επέκταση η εξάτμιση, καθώς και η άμεση ροή στη θάλασσα. Να μη ρυπαίνονται τα υπόγεια νερά με φυτοφάρμακα, χρώματα και με σκουπίδια εγκαταλειμμένα εκτός των κατάλληλων χώρων ταφής. Να κατασκευάζονται στεγανές δεξαμενές βοθρολυμάτων με εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού στις οποίες θα αποχετεύονται όλα τα λύματα των γειτονικών Δημοτικών Διαμερισμάτων. Τα λύματα αυτά μετά την επεξεργασία μπορεί να χρησιμοποιούνται για άρδευση ακόμη και για εμπλουτισμό των υπόγειων νερών εφόσον βέβαια δεν έχουν ρύπους βαρέων μετάλλων. Να φυτεύονται κάθε χρόνο δέντρα και θάμνοι σε υπήνεμες εκτάσεις και στους χείμαρρους (και κοντά στα ανασχετικά φράγματα), από είδη που αντέχουν σε ξηρά κλίματα και κυρίως αυτά που φύονται στην Ανατολική Κρήτη. Με πλαστικές δεξαμενές που θα γεμίζουν με τα νερά της βροχής είναι δυνατό να υποβοηθούνται κατά την ξηρή περίοδο και φυσικά να προστατεύονται με περίφραξη από τους κτηνοτρόφους. Με τη βλάστηση μειώνεται η εξάτμιση της υγρασίας και προστατεύεται το έδαφος από τη διαβρωτική δράση των νερών της βροχής και των ανέμων. Να απαγορευθεί η φυτοκάλυψη κήπων και γηπέδων με το υδροβόρο γκαζόν, εκτός αν αρδεύονται από ανακυκλωμένο νερό βιολογικού καθαρισμού. Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας λόγω της τήξης των πάγων των πολικών περιοχών, είναι ένα από τα προβλήματα της κλιματικής αλλαγής. Είναι σοβαρό φαινόμενο, που θα αλλάξει μακροπρόθεσμα τον παγκόσμιο φυσικογεωγραφικό χάρτη. Στην Ανατολική Κρήτη δεν αναμένεται να καταποντισθούν αξιόλογης έκτασης παράκτιες περιοχές και αυτές μετά από πολλές δεκαετίες (πάνω από 100 χρόνια). Για λόγους προστασίας από το χειμέριο κύμα ορθό είναι να κατασκευάζονται οι οικοδομές σε υψόμετρα από 2,5 μ. και πάνω και κυρίως σε παραλίες ανοιχτές και απροστατέυτες. Η άνοδος της στάθμης της θάλασσας έστω και κατά 0,60 μ. θα επιφέρει αλμύρωση των υπόγειων νερών σε μεγάλη ακτίνα περιμετρικά. Υπάρχει μια ανησυχία γενικότερα, ότι η σημερινή αλόγιστη σπατάλη του νερού σε συνδυασμό με την απροθυμία κατασκευής έργων επωφελούς διαχείρισης των νερών της βροχής, θα επιφέρει την υφαλμύρωση πολύ πριν την άνοδο της στάθμης της θάλασσας. (του κ. Νίκου Φυτρολάκη Ομότιμου καθηγητή Εθν. Μετσοβ. Πολυτεχνείου)

3.4 Ανακύκλωση

Σήμερα η Ελλάδα υλοποιεί ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο βελτίωσης και ανανέωσης των έως τώρα εφαρμοζόμενων πρακτικών διαχείρισης απορριμμάτων. Είναι επιτακτική ανάγκη να εφαρμοσθούν νέες τεχνολογίες οι

οποίες θα αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τον ολοένα αυξανόμενο όγκο αποβλήτων στην ελληνική επικράτεια. Παράλληλα, είναι αναγκαίο να εφαρμοσθούν λύσεις, οι οποίες θα ανταποκρίνονται ουσιαστικά στις απαιτήσεις για αποτελεσματική αποκομιδή και ταφή των απορριμμάτων, παραγωγή ενέργειας από αυτά, ανακύκλωση, καθώς και κατασκευή νέων συστημάτων με σκοπό τον περαιτέρω περιορισμό της παραγωγής τους.

Σύμφωνα με οδηγίες της ΕΕ, όλα τα κράτη-μέλη έχουν την υποχρέωση να ανακυκλώνουν το 55-80% των συσκευασιών έως το 2011 και να μειώσουν τα οργανικά αστικά απόβλητα κατά 25% εφαρμόζοντας τεχνικές και διαδικασίες κομποστοποίησης στην πηγή (δηλαδή στην οικία ή τον επαγγελματικό χώρο) έως το 2010. Το ποσοστό αυτό θα πρέπει να αυξηθεί σε 50% έως το 2013 και σε 65% έως το 2020.

Σήμερα οι δυνατότητες της εγχώριας υποδομής είναι περιορισμένες και δεν επαρκούν για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της αγοράς. Το γεγονός αυτό δημιουργεί εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες στον κλάδο. Η ελληνική κυβέρνηση, οι τοπικοί φορείς διαχείρισης στερεών αποβλήτων, αλλά και οι εγχώριες επιχειρήσεις του κλάδου αναζητούν την απαραίτητη τεχνογνωσία προκειμένου να αυξήσουν τις δυνατότητες του συστήματος και να ανταποκριθούν στις τρέχουσες ανάγκες.

Πλεονεκτήματα επένδυσης στον Τομέα Διαχείρισης Απορριμμάτων:

- Νομικές και κανονιστικές δεσμεύσεις της ΕΕ για ανακύκλωση υλικών συσκευασίας και άλλων προϊόντων καθώς και για τη μείωση βιοαποδομήσιμων αποβλήτων και άλλων αστικών στερεών αποβλήτων τα οποία αποστέλλονται σε χώρους απόθεσης.
- Ανάγκη τεχνογνωσίας και εφαρμογής νέων τεχνολογιών λόγω περιορισμένων εσωτερικών δυνατοτήτων
- Άμεση ανάγκη για προώθηση λύσεων που θα έχουν ως στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση του διαρκώς αυξανόμενου όγκου απορριμμάτων
- Ανάγκη για ολοκληρωμένες εγκαταστάσεις διαχείρισης απορριμμάτων
- Ανάγκη για προώθηση καινοτόμων λύσεων που θα στοχεύουν στην παραγωγή ενέργειας από απορρίμματα
- Ευνοϊκό πλαίσιο Συμπράξεων Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) και Ευρωπαϊκό πλαίσιο χρηματοδότησης

Οι επενδυτικές ευκαιρίες στον τομέα της Διαχείρισης Απορριμμάτων είναι εξαιρετικές. Η τεχνογνωσία ξένων εταιρειών που θα καλύψουν τις ανάγκες της αγοράς αποτελεί επιτακτική ανάγκη, καθώς οι δυνατότητες της εγχώριας υποδομής δεν είναι επαρκείς.

Η Ελλάδα παράγει ετησίως περισσότερα από 5 εκατομμύρια τόνους οικιακών και εμπορικών αστικών αποβλήτων. Το ποσό αυτό ισοδυναμεί με 455 κιλά αποβλήτων ανά κάτοικο. Η Αττική παράγει σχεδόν το 39% των αστικών αποβλήτων, ενώ ακολουθούν η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με 16% και η πόλη της Θεσσαλονίκης με 9%.

Η αύξηση του τουρισμού, η ανάπτυξη των αστικών κέντρων, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, και η αλλαγή των καταναλωτικών συνηθειών και συμπεριφορών αποτελούν μερικές από τις κύριες αιτίες αύξησης των απορριμμάτων.

Η αναζήτηση αποτελεσματικής διαχείρισής τους έχει οδηγήσει σήμερα στη διαμόρφωση και υλοποίηση διαφόρων προγραμμάτων ανακύκλωσης σε πολλούς δήμους της χώρας με αξιοσημείωτα αποτελέσματα. Παρόλα αυτά, η ανάγκη για πιο ολοκληρωμένα και αποτελεσματικά προγράμματα παραμένει.

Συγκεκριμένα, και όσον αφορά στο έτος 2008, ανακυκλώθηκαν 525.000 από μια συνολική παραγωγή 1.050.000 τόνων. Επίσης, δημιουργήθηκαν συνολικά 19 Κέντρα Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ): στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, το Ηράκλειο, τα Χανιά, την Καλαμάτα, την Πάτρα, τη Ζάκυνθο, το Σχηματάρι, τη Λαμία, την Καρδίτσα, την Κέρκυρα, την Κατερίνη, τη Μαγνησία και τα Ιωάννινα.

Σήμερα, τα 10 συστήματα ανακύκλωσης που λειτουργούν στην Ελλάδα επεξεργάζονται συσκευασίες, οχήματα, ελαστικά, λιπαντικά, μπαταρίες και ηλεκτρικό / ηλεκτρονικό εξοπλισμό. Παράλληλα, δραστηριοποιούνται στη χώρα 15 επιχειρήσεις στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων υψηλού κινδύνου.

Ο αρμόδιος φορέας για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων στη χώρα μας είναι ο Εθνικός Οργανισμός Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών και Άλλων Προϊόντων (ΕΟΕΔΣΑΠ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Επενδυτικές Ευκαιρίες:

- Διαλογή στην πηγή και ανακύκλωση δημοτικών αποβλήτων
- Συλλογή και επεξεργασία διαφόρων προϊόντων και υλικών, συμπεριλαμβανομένων των μπαταριών, ελαστικών, αποβλήτων ελαίων και ηλεκτρικών / ηλεκτρονικών προϊόντων και συσκευών
- Δημιουργία εγκαταστάσεων απόθεσης δημοτικών αποβλήτων
- Κατασκευή δικτύων σταθμών μεταφοράς, ΚΔΑΥ, χώρων υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων, μονάδων μηχανικής επεξεργασίας αποβλήτων και κομποστοποίησης και αποκατάσταση υπάρχοντων χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης
- Υλοποίηση ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων και εύρεση λύσεων σε συγκεκριμένες περιοχές
- Διαχείριση νοσοκομειακών και άλλων επικίνδυνων αποβλήτων
- Υλοποίηση έργων αποκατάστασης ακτών
- Παροχή μηχανικού εξοπλισμού και τεχνογνωσίας κατάλληλης για το εγχώριο περιβάλλον

Πρόσθετες επενδυτικές ευκαιρίες παρουσιάζονται σε πεδία όπως: εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών για αφαίρεση και επεξεργασία αμιάντου, φυσικοχημική επεξεργασία υγρών βιομηχανικών αποβλήτων, τεχνικές

ελαχιστοποίησης αποβλήτων στη βιομηχανία και επεξεργασία λυμάτων με ανάκτηση ενέργειας.

Παραγωγή Ενέργειας από Απορρίμματα

Ένας πολλά υποσχόμενος τομέας δραστηριότητας είναι η παραγωγή ενέργειας από απορρίμματα με χρήση σύγχρονων τεχνολογιών. Οι ερευνητικοί και τεχνολογικοί φορείς της χώρας προσφέρουν στους δυνητικούς επενδυτές πολλαπλές δυνατότητες συνεργασίας με σκοπό την ανάπτυξη εφαρμογών και λύσεων που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Υπάρχουσες Εγκαταστάσεις Παραγωγής Ενέργειας από Απορρίμματα

Σήμερα, λειτουργούν στην Ελλάδα δύο εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας από απορρίμματα, που η μία εδρεύει στην Αθήνα, στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων Άνω Λιοσίων και η δεύτερη στη Θεσσαλονίκη, στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων Ταγαράδων. Η εγκατάσταση των Άνω Λιοσίων παράγει θερμότητα και ενέργεια από βιοαέρια και έχει εγκατεστημένη ισχύ 23,5 MW. Η μονάδα παραγωγής ενέργειας των Ταγαράδων παράγει ηλεκτρική ενέργεια από βιοαέρια και έχει εγκατεστημένη ισχύ 5 MW, που είναι επαρκής για να καλύψει τις ενεργειακές ανάγκες 80.000 κατοίκων.

Σύνθεση των αστικών αποβλήτων στην Ελλάδα

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

Αύξηση Ποσοστού Ανακύκλωσης στην Ελλάδα

Ο Επενδυτικός Νόμος της χώρας καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις για τις επενδύσεις στην Ελλάδα και παρέχει τα απαραίτητα επενδυτικά κίνητρα για επενδυτές από την Ελλάδα και το εξωτερικό ανάλογα με τον κλάδο και την περιοχή, στην οποία αφορά η επένδυση. Η ισχύς του Νόμου 3299/2004 έχει ανασταλεί από τις 29/1/2010. Κατόπιν σχετικής διαβούλευσης των συναρμόδιων Υπουργείων με τους εκπροσώπους των επιχειρηματικών φορέων βασικών κλάδων της Οικονομίας, προωθείται η ριζική αναμόρφωση του Αναπτυξιακού Νόμου, για να αποτελέσει βασικό εργαλείο στήριξης του νέου αναπτυξιακού προτύπου με αιχμή την πράσινη ανάπτυξη στην Ελλάδα.

3.5 Ελλάδα: Ένας παγκοσμίως αναγνωρίσιμος προορισμός

Διαχρονική αξία, παγκόσμιος προορισμός

Η Ελλάδα αποτελεί κορυφαίο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως . Κατατάσσεται ανάμεσα στους Top 10 τουριστικούς προορισμούς για το 2010 σύμφωνα με τη Lonely Planet και επίσης βρίσκεται στη δεύτερη θέση σύμφωνα με τα Telegraph Travel Awards 2008 της Αγγλίας στην κατηγορία της Καλύτερης Ευρωπαϊκής Χώρας.

Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά. Το 2004, 14,2 εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν την Ελλάδα, αριθμός που αυξήθηκε σε 17 εκατομμύρια το 2008 και αναμένεται ότι οι επισκέπτες θα αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια τα επόμενα χρόνια, σχεδόν το διπλάσιο του πληθυσμού της χώρας.

3.5.1 Νέα Εποχή Τουριστικών Επενδύσεων

Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών καθώς το προφίλ του σημερινού ταξιδιώτη, απαιτούν διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος της χώρας μας καθώς και την ανάπτυξη αντίστοιχης υποδομής.

Οι επενδυτές θα βρουν στην Ελλάδα ένα μεγάλο εύρος ευκαιριών, πρόσφορο έδαφος για νέες επενδύσεις και μερικές από τις ομορφότερες τοποθεσίες στον κόσμο. Ο Νέος Επενδυτικός Νόμος θα τεθεί σε ισχύ τους επόμενους μήνες του 2010.

3.5.2 Ένα Μοναδικό Τοπίο

Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερα από 15.000 χιλιόμετρα παραλίας, 190.000 ακτές και 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Οι επισκέπτες ανακαλύπτουν ποικίλες επιλογές σε τομείς όπως η ιστιοπλοΐα και οι κρουαζιέρες, τα ταξίδια κινήτρων και τις αποδράσεις σαββατοκύριακου, που

παρουσιάζουν νέες ευκαιρίες σε εξειδικευμένες (niche markets) και ελκυστικές αγορές.

Παρθένες παραλίες, επιβλητικά βουνά, πλούσια ιστορία και παραδόσεις, θαυματικά τοπία και φημισμένη φιλοξενία είναι τα στοιχεία που προσελκύουν επισκέπτες από όλο τον κόσμο στον τόπο που γεννήθηκε η δημοκρατία.

Το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Σήμερα μία από τις βασικές προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας είναι να δημιουργήσει μία δυναμική και βιώσιμη τουριστική υποδομή για όλες τις εποχές του χρόνου που θα ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του 21ου αιώνα.

Σύμφωνα με το Travel & Tourism Competitiveness Report, 2009, που δημοσιεύτηκε από το World Economic Forum, η Ελλάδα κατέχει συνολικά την 24η θέση μεταξύ 133 χωρών, και παράλληλα βρίσκεται στο Top 10 σε μία σειρά από σημαντικούς επιμέρους δείκτες (3η Θέση: Prioritization of travel & tourism subindex, 9η θέση: World Heritage cultural sites, 5η θέση: Tourism infrastructure, 1η θέση: Physician density subindex.).

3.5.3 Βασικός Τομέας της Οικονομίας

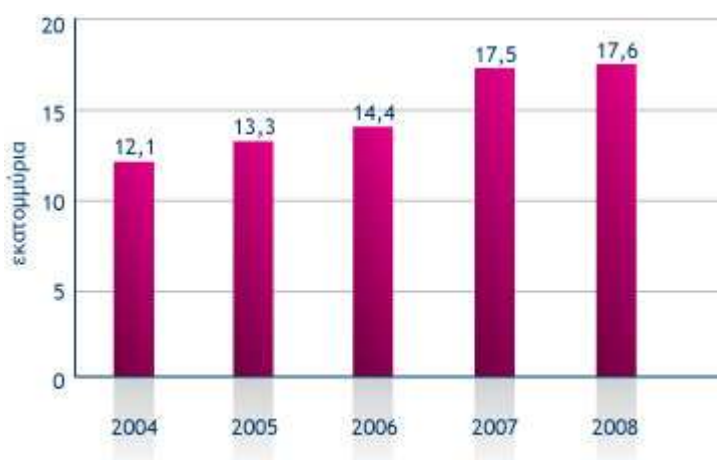
Ο τουρισμός αποτελεί το 18% του ΑΕΠ της Ελλάδας, απασχολεί περισσότερα από 900.000 άτομα και είναι η μεγαλύτερη πηγή άδηλων πόρων της χώρας (36% το 2007).

Σήμερα, λειτουργούν περισσότερα από 9.000 ξενοδοχεία στην Ελλάδα. Το γεωγραφικό εύρος των τουριστικών προορισμών είναι ιδιαίτερα μεγάλο, εξαιτίας του γεγονότος ότι η Ελλάδα διαθέτει πάνω από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Επιπλέον, η μεγάλη ποικιλία σε φυσικά τοπία, ο μεγάλος αριθμός ιστορικών μνημείων και χωριών και η δυνατότητα πολλών δραστηριοτήτων υποδηλώνουν ότι οι ευκαιρίες ουσιαστικά είναι απεριόριστες.

Το 85% περίπου των επισκεπτών έρχονται από τη Δυτική Ευρώπη: 21,2% από το Ηνωμένο Βασίλειο, 17,5% από τη Γερμανία, 8,8% από την Ιταλία, 5,3% από τη Γαλλία, 5,2% από την Ολλανδία και 7,5% από σκανδιναβικές χώρες.

Επιπλέον, αυξάνονται όλο και περισσότερο οι επισκέπτες από την Ανατολική Ευρώπη και την Κίνα.

3.5.4 Τουριστικές Αφίξεις

Πηγή: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος

3.5.5 Προτεραιότητες

Παρόλο που η χώρα διαθέτει άρτια τουριστική υποδομή, η Ελλάδα έχει θέσει ως στόχο να αναπτύξει περαιτέρω τις τουριστικές της δυνατότητες και να αποτελέσει προορισμό διακοπών για όλο το χρόνο. Το μεσογειακό κλίμα της χώρας είναι ιδανικό για δραστηριότητες, όπως γκολφ και οδοιπορία, και εκτιμάται ότι ένα εκατομμύριο Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο προορισμό δεύτερης κατοικίας.

Σήμερα, το 70% των επισκέψεων λαμβάνει χώρα κατά την περίοδο μεταξύ Μαΐου και Οκτωβρίου, ενώ οι επισκέπτες συγκεντρώνονται κυρίως στην Κρήτη (21% των συνολικών κλινών), στα Δωδεκάνησα (17%), στα Επτάνησα (12%), στην Αττική (9%), στη Χαλκιδική (6,5%) και στις Κυκλάδες (6%).

Υποτομείς του τουρισμού οι οποίοι παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον είναι τα θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης κατοικιών δεύτερης κατοικίας, γήπεδα γκολφ, ο αθλητικός τουρισμός, ο τουρισμός υγείας και ευεξίας, η αναβάθμιση και κατασκευή νέων μαρίνων, τα συνεδριακά κέντρα, η ανάπτυξη αγροτουριστικών προϊόντων, ο θρησκευτικός τουρισμός, τα ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας, ο γαστρονομικός τουρισμός και πλήθος θεματικών επιλογών σχετικά με την πολιτισμική και ιστορική κληρονομιά της Ελλάδας.

Σε γενικές γραμμές, τα ξενοδοχεία στην Ελλάδα είναι μικρά σε μέγεθος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το μέσο μέγεθος του Ελληνικού ξενοδοχείου είναι 76 κλίνες.

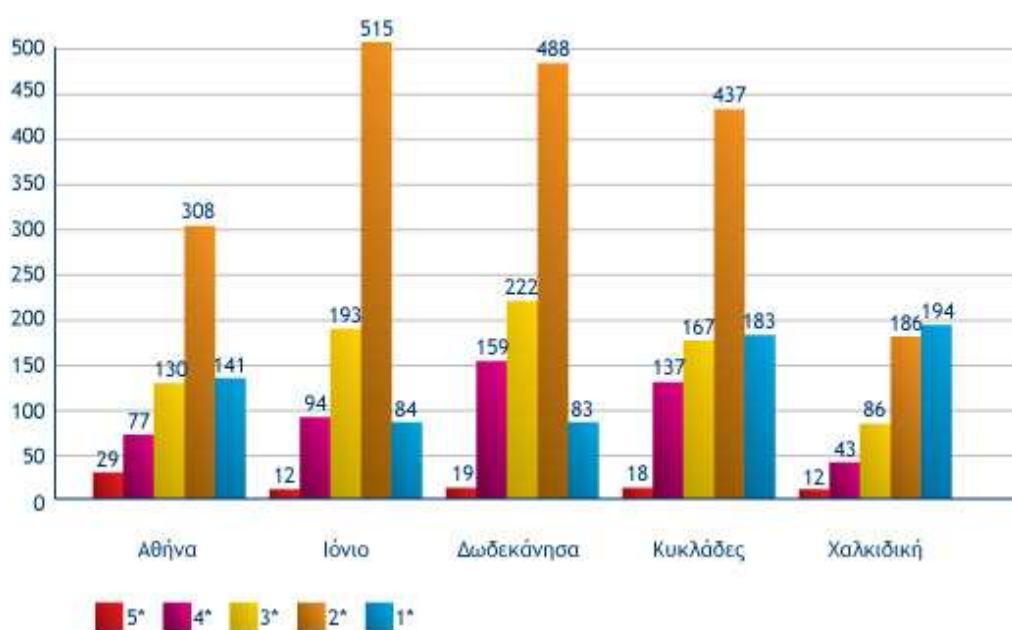

3.5.6 Μοναδικές Ευκαιρίες

Τα περισσότερα ξενοδοχεία στην Ελλάδα εντάσσονται στην κατηγορία των καταλυμάτων 1 και 2 αστέρων, που σημαίνει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για τους επενδυτές να δημιουργήσουν ξενοδοχειακές μονάδες 4 και 5 αστέρων. Σύμφωνα με το Greek Hotel Branding Report, τα επώνυμα ξενοδοχεία στην Ελλάδα αποτελούν το 4% στο σύνολο των ξενοδοχείων και το 19% στη συνολική διαθεσιμότητα κλινών, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 25% και 40%.

Ξενοδοχειακές αλυσίδες που λειτουργούν ως δικαιιοπάροχοι (franchisors) θα ανακαλύψουν ότι υπάρχουν πραγματικά ελκυστικές ευκαιρίες στην ίδρυση ξενοδοχείων 2,3 και 4 αστέρων.

Κατανομή των ξενοδοχείων ανά κατηγορία (αστέρων) σε βασικούς τουριστικούς προορισμούς

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία

Διττή ευκαιρία: Στην ελληνική τουριστική αγορά συνυπάρχουν τόσο μεγάλες όσο και μικρές εταιρείες.

3.5.7 Υποδομή

Μετά την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, η Ελλάδα έγινε το επίκεντρο της τουριστικής αγοράς, σημειώνοντας αλματώδη αύξηση στις επισκέψεις τουριστών. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτέλεσαν καταλυτικό παράγοντα για την ανάπτυξη υποδομών. Ο Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα καλύτερα αεροδρόμια του κόσμου.

Το 2009, ήταν το μοναδικό ευρωπαϊκό αεροδρόμιο που παρουσίασε αύξηση στον αριθμό πτήσεων. Επίσης, τα προγράμματα marketing που υλοποίησε προσέλκυσαν 12 νέες αεροπορικές εταιρείες στην Αθήνα.

Τα αεροδρόμια της Ελλάδας, 40 στο σύνολο, εκ των οποίων τα 15 είναι διεθνή, αναβαθμίζονται για να εξυπηρετήσουν τους επισκέπτες και τις πτήσεις τσάρτερ που έχουν πλέον αυξηθεί σημαντικά. Επιπλέον, πρώην στρατιωτικά αεροδρόμια ανά τη χώρα ανακατασκευάζονται για πολιτική χρήση.

Το εθνικό οδικό σύστημα συνδέει το Βορρά με το Νότο, την Ανατολή και τη Δύση με ένα ενιαίο και άρτια σχεδιασμένο δίκτυο. Η πρόσφατα ολοκληρωμένη Εγνατία Οδός, που συνδέει την Ηγουμενίτσα με τα Τουρκικά σύνορα, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα μεταφοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση την τελευταία δεκαετία. Η Ιόνια Οδός που συνδέει την Πάτρα με την Ηγουμενίτσα, συμπληρώνει την αναβάθμιση του συστήματος. Η Αττική Οδός, η οποία βρίσκεται κοντά στην πρωτεύουσα, άλλαξε τον τρόπο μεταφοράς στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας και αποτελεί μια σημαντική οδική αρτηρία για την εφοδιαστική αλυσίδα (logistics) που συνδέει το αεροδρόμιο με εφοδιαστικά κέντρα, λιμάνια και σιδηροδρομικούς σταθμούς.

Η είσοδος στην Ελλάδα μέσω των οδικών δικτύων της χώρας, αυξήθηκε σημαντικά το 2008, υποδεικνύοντας το δυναμισμό των αναδυόμενων αγορών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Το σχετικά νέο μετρό της Αθήνας, το πρώτο της χώρας, παρουσιάζει ιδιαίτερη επιτυχία και συνέβαλε σημαντικά στη βελτίωση των αστικών μεταφορών. Το Μετρό της Αθήνας επεκτείνει τις γραμμές του καθώς και το ωράριο λειτουργίας του, προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξημένη ζήτηση των επιβατών. Νέο Μετρό είναι υπό κατασκευή στη Θεσσαλονίκη, το οποίο προγραμματίζεται να τεθεί σε λειτουργία το 2012.

Το ανεπτυγμένο δίκτυο των ταχύπλων πλοίων της Ελλάδας συμπληρώνει τη μεταφορική υποδομή της χώρας. Επιπλέον, μία νέα υπηρεσία υδροπλάνων ξεκίνησε να λειτουργεί στην Ελλάδα, ενώνοντας τα αναρίθμητα Ελληνικά νησιά.

3.6 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

3.6.1 Επενδυτικός Νόμος

Ο Νέος Επενδυτικός Νόμος θα τεθεί σε ισχύ τους επόμενους μήνες του 2010-2011.

3.6.2 ΣΔΙΤ (Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα)

Οι Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες σε επενδυτές να συμμετέχουν σε έργα νέων υποδομών συμπεριλαμβάνοντας μαρίνες και εκμετάλλευση ιαματικών πηγών

3.6.3 ΕΣΠΑ (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς)

Στόχος του ΕΣΠΑ για την περίοδο 2007 έως 2013 είναι να επιτύχει μία ισορροπημένη ανάπτυξη της χώρας, αποδίδοντας το 82% του προϋπολογισμού σε έργα ανάπτυξης της Περιφέρειας. Με συνολικό προϋπολογισμό 40 δισεκατομμυρίων Ευρώ, το ΕΣΠΑ θα προωθήσει έργα που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με την τουριστική ανάπτυξη και θα προσφέρει πλήθος ευκαιριών σε επενδυτές να συμμετάσχουν σε διάφορα έργα.

Για τον Τομέα του Τουρισμού, το ΕΣΠΑ παρέχει σημαντική οικονομική υποστήριξη, με προϋπολογισμό μεγαλύτερο από 500 εκατομμύρια Ευρώ μέχρι το 2013. Ένας από τους βασικούς στόχους του ΕΣΠΑ είναι η αύξηση της ζήτησης και η ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα. Η υποστήριξη του ΕΣΠΑ εστιάζεται σε:

- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη την Ελλάδα και μείωση της εποχικότητας
- Προβολή της χώρας σε παγκόσμιο επίπεδο ως ασφαλή και ελκυστικό τουριστικό προορισμό
- Αύξηση του αριθμού των διεθνών επισκεπτών
- Ενίσχυση του εγχώριου τουρισμού

Σύμφωνα με το νέο Επενδυτικό Νόμο, που πρόκειται να τεθεί σε ισχύ τους επόμενους μήνες του 2010, οι επενδύσεις στον Τομέα του Τουρισμού θα συμπεριλαμβάνουν την αναβάθμιση μαρίνων, την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού, την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, την αναβάθμιση υποδομών χειμερινού τουρισμού και την επιδότηση ιδιωτικών επενδύσεων. Εκτιμάται ότι συνολικά 95.000 κλίνες θα αναβαθμιστούν με σκοπό την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου μέσω της ενίσχυσης νέων μορφών τουρισμού.

3.6.4 Αειφόρος ανάπτυξη

Αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής της τουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα είναι το θέμα της αειφόρου ανάπτυξης. Πολλά ξενοδοχειακά συγκροτήματα και θέρετρα σήμερα εγκαθιστούν φωτοβολταϊκά συστήματα, στην προσπάθειά τους να μειώσουν τις εκπομπές του άνθρακα. Νέες και ενεργειακά αποτελεσματικές κατασκευαστικές λύσεις, εγκαταστάσεις αφαλάτωσης, αποτελεσματικός ενεργειακός εφοδιασμός και λογισμικά συστημάτων ελέγχου είναι μόνο μερικοί από τους τομείς στο πλαίσιο των οποίων ο τουριστικός τομέας μπορεί να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα των νέων τεχνολογιών.

Επίσης, η Ελλάδα προβάλλει τα μοναδικά οικοσυστήματα και φυσικά αποθέματα της που προστατεύονται από τη Συνθήκη Ramsar (Η σύμβαση Ramsar για τους υδροβιότοπους διεθνούς σημασίας, υπογράφηκε στις 2 Φεβρουαρίου του 1971 στην ομώνυμη Περσική πόλη και άρχισε να ισχύει στις 21 Δεκεμβρίου 1975. Η Ελλάδα έχει υπογράψει την συγκεκριμένη συνθήκη και την επικύρωσε με το Ν.Δ 191/74). Οι προορισμοί αυτοί είναι

εξαιρετικής ομορφιάς και οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν μία από τις πιο ποικίλες χλωρίδες και πανίδες στην Ευρώπη. Ιδιαίτερα δημοφιλείς για τους ταξιδιώτες που αναζητούν διαφορετικές εμπειρίες είναι δραστηριότητες όπως η παρατήρηση πουλιών (bird watching) και η ορειβατική πεζοπορία (mountain hiking), οι οποίες μπορούν να συνδυαστούν με την παραμονή σε εξαιρετικά καταλύματα.

3.6.5 Ανθρώπινο δυναμικό

Λόγω των εκατομμυρίων επισκεπτών που δέχεται η Ελλάδα κάθε χρόνο, η εκπαίδευση και κατάρτιση στις τουριστικές υπηρεσίες είναι υψίστης σημασίας. Το εργατικό δυναμικό είναι πολύγλωσσο, άριστα εκπαιδευμένο και πρόθυμο να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις.

3.6.6 Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού αντικατοπτρίζει τη σπουδαιότητα του τουρισμού για την ελληνική οικονομία. Ρόλος του είναι να διατυπώνει και να επιβλέπει την τουριστική πολιτική της χώρας. Επίσης, συντονίζει πολλές και διάφορες πολιτικές και έργα ανάπτυξης σε συνεργασία με άλλα υπουργεία, με σκοπό ο τουριστικός τομέας της Ελλάδας να διατηρείται ισχυρός και κερδοφόρος.

3.6.7 Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), υπό τη διαχείριση του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, προωθεί τον τουρισμό στην Ελλάδα και επιβλέπει διάφορους οργανισμούς που σχετίζονται με τουριστική εκπαίδευση, ανάπτυξη και ακίνητη περιουσία.

3.6.8 Παγκόσμια Αξία, Παγκόσμια Υποστήριξη Marketing

Η Ελλάδα, ως τουριστικός προορισμός, προβάλλεται από μία μεγάλη, πολύγλωσση και παγκόσμια εκστρατεία μάρκετινγκ σε όλα τα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Επιπλέον, η Ελλάδα εκπροσωπείται σε όλες τις μεγάλες εμπορικές εκθέσεις τουρισμού και προβάλλεται από μεγάλα γραφεία ταξιδιών και ξεναγήσεων παγκοσμίως.

3.7 Πράσινη Ανάπτυξη- Πράσινος Τουρισμός

Βασικό στοιχείο της πράσινης ανάπτυξης είναι η ανάπτυξη και προώθηση τεχνολογιών με στόχο τη βιομηχανική παραγωγή τους καθώς και υπηρεσιών που βασίζονται στην προστασία και την εναλλακτική και αειφόρο εκμετάλλευση του περιβάλλοντος. Αντίστοιχα μιλάμε και για πράσινο τουρισμό όπως και την ανάπτυξη κάθε μορφής τουρισμού που δεν εξαρτάται άμεσα

από τις κλιματικές/ καιρικές συνθήκες όπως :

3.7.1 Συνεδριακός και Εκθεσιακός Τουρισμός

Η μορφή αυτή περιλαμβάνει την οργάνωση συνεδρίων και διεθνών εκθέσεων σε περιοχές που προσφέρουν και άλλες δυνατότητες. Η γεωγραφική θέση, οι θαυμάσιες τοποθεσίες και τα ποικίλα θεάματα της Ελλάδας, την καθιστούν ιδανικό προορισμό για τη διεξαγωγή συνεδρίων. Σύμφωνα με την κατάταξη του Διεθνούς Συνδέσμου Συνεδρίων, το 2008 η Αθήνα κατατάχθηκε 15^η, 10 θέσεις υψηλότερα από το 2007. Η μέχρι σήμερα πείρα δείχνει ότι όσες ελληνικές ξενοδοχειακές επιχειρήσεις επένδυσαν σε μεγάλα και σύγχρονα συνεδριακά κέντρα διαπίστωσαν ότι ο τζίρος των συνεδριακών πελατών τους ήταν διπλάσιος από αυτόν των άλλων πελατών τους και ότι παρά τη διεθνή ύφεση η ζήτηση για συνεδριακό τουρισμό αυξάνει περισσότερο σε σχέση με το γενικό τουρισμό.

Για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού απαιτείται η λήψη μιας σειράς μέτρων τα οποία σχετίζονται τόσο με την υποδομή όσο και με την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου για τους οργανωτές συνεδρίων και εκθέσεων καθώς πολλά μη ειδικευμένα άτομα οργανώνουν σήμερα συνέδρια με αποτέλεσμα να δυσφημίζεται η Ελλάδα στο εξωτερικό. Όσον αφορά την υποδομή την τελευταία περίοδο υπάρχει μια έντονη κινητικότητα εκ μέρους της πολιτείας για να καλυφθούν οι ελλείψεις και παραλείψεις των προηγούμενων χρόνων.

Το είδος αυτό του τουρισμού μπορεί να συνδυαστεί με αθλητικά γεγονότα, προπονήσεις ή και ατομικό αθλητισμό π.χ. ιστιοπλοΐα, ποδηλασία κ.α. Στην Ελλάδα η μορφή αυτή τουρισμού έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Η πλειάδα των αθλητικών εγκαταστάσεων που υπάρχουν ειδικά μετά από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 θα μπορούν να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο του αθλητικού τουρισμού καθώς, επωφελούμενοι και από το καλό κλίμα, ξένοι αθλητές και αθλητικά σωματεία θα μπορούν να προετοιμάζονται για μεγάλα αθλητικά γεγονότα στη χώρα μας.

3.7.2 Θρησκευτικός Τουρισμός

Που περιλαμβάνει εκκλησίες, μοναστήρια, πανηγύρεις κλπ, και που στη χώρα μας βρίσκεται ακόμα σε αρχικό στάδιο ανάπτυξης. Η Ελλάδα είναι ίσως μια από τις λίγες χώρες στον κόσμο που μπορεί να αναπτύξει τη μορφή αυτή του τουρισμού, καθώς τα ελληνικά μοναστήρια αποτελούν θαυμάσια τεκμήρια τέχνης και τεχνικής, χτισμένα από το 10ο αιώνα συνδυάζουν την ελληνική ορθόδοξη παράδοση με την εξέλιξη της αρχιτεκτονικής και της ζωγραφικής στον ελληνικό χώρο. Ο ορθόδοξος μοναχισμός έχει προσφέρει σε κάθε γωνιά του τόπου μας θαυμάσια μνημεία, προσαρμοσμένα απόλυτα στη γεωγραφική θέση, το ανάγλυφο του εδάφους και το φυσικό τοπίο.

3.7.3 Πολιτιστικός Τουρισμός

Με αφορμή ή την επίσκεψη για πολιτιστικά γεγονότα ή για μνημεία. Η Ελλάδα έχει μια πολύ μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά που αν την εκμεταλλευθεί κατάλληλα θα προσελκύσει ένα μεγάλο μέρος της παγκόσμιας τουριστικής κίνησης. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων αποτελούν βασικά στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και φυσιογνωμίας της χώρας μας.

Ο πλούτος και η ποικιλομορφία της ελληνικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αναδεικνύονται στους 653 διατηρητέους παραδοσιακούς οικισμούς, τα 8000 διατηρητέα κτήρια καθώς και τα αρχαία και βυζαντινά μνημεία. Η διατήρηση και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς αποτελεί συστατικό στοιχείο της τουριστικής ανάπτυξης και της προσφοράς εναλλακτικών δυνατοτήτων για κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα. Πολλά κτήρια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής έχουν σήμερα αποκτήσει νέες χρήσεις και στεγάζουν διάφορες λειτουργίες, όπως τουριστικά καταλύματα, μουσεία, εκθέσεις, εστιατόρια, δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες κ.λπ. Τα ιστορικά κέντρα των ελληνικών πόλεων αναζωογονούνται με ανακαινίσεις κτηρίων, πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις χώρων αποτελώντας ελκυστικούς τόπους επίσκεψής τους.

Επιπλέον σε ολόκληρο τον ελληνικό χώρο είναι διάσπαρτες οι οχυρώσεις θέσεων και οικισμών με φυλάκια, πύργους ή τείχη με επάλξεις και πύργους. Χτισμένα από τους Βυζαντινούς, συχνά επάνω σε θέσεις οχυρωμένες από τους αρχαίους χρόνους, δέχτηκαν αργότερα προσθήκες και επεκτάσεις από Φράγκους, Ενετούς ή Γενουάτες και από τους Οθωμανούς. Τα κάστρα του ελληνικού χώρου σηματοδοτούν την ιστορική διαμόρφωση του τόπου μας και αποτυπώνουν τη διαδοχή ιστορικών εποχών, οικοδομικών τεχνικών και πολιτιστικών προτύπων.

Ο αρχαίος ελληνικός και βυζαντινός πολιτισμός δεν ανήκει μόνο στην αρχαιολογική υπηρεσία της Ελλάδος, αλλά κυρίως στους πολίτες της και στους επισκέπτες της, τονίζει η κα Τζίνα Μαμιδάκη των Blue GR Mamidakis Hotels, παροτρύνοντας την πολιτεία να ανοίξει τις πύλες των αρχαιολογικών χώρων στους τουρίστες. «Ο πολιτισμός είναι η αιχμή του δόρατος για τον πολυτελή τουρισμό», επισημαίνει ενώ από την άλλη πλευρά ψέγει το κράτος για την ανορθολογική, όπως υποστηρίζει, διαχείριση των υδάτινων πόρων και προτείνει επιδοτήσεις για τα ξενοδοχεία που «σέβονται, αγαπούν και προστατεύουν το περιβάλλον».

Η κ. Μαμιδάκη θεωρεί ότι ο ελληνικός τουρισμός πρέπει να επενδύσει περισσότερο στην αγορά κρουαζιέρας και στις διάφορες μορφές της ενώ από πλευράς γεωγραφικής στόχευσης, εκτιμά ότι ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στις αγορές της Αμερικής, της Ανατολικής Ευρώπης και της Ινδίας. «Τα μοντέλα τουριστικής ανάπτυξης με σεβασμό στο περιβάλλον ξεκινούν με μια πολιτική συνείδηση αγάπης- προστασίας περιβάλλοντος. Τι να τα κάνουμε τα τουριστικά μοντέλα όταν η πολιτεία βάζει χειρόφρενο στην

ανάπτυξη των ΑΠΕ στην χώρα μας; Όταν αφήνει να σπαταλιέται το 86% της ετήσιας κατανάλωσης της Ελλάδος που είναι 25,2 δις κυβικά μέτρα και δεύτερη ανά κάτοικο στον κόσμο στην άρδευση μιας άχρηστης και μη ανταγωνιστικής Ελληνικής γεωργίας. Όταν αντίστοιχα ευρωπαϊκά μέσα και μάλιστα σε χώρες με ανταγωνιστικούς πρωτογενείς τομείς καταναλώνουν το 40% έχοντας αλλάξει την υδατική πολιτική τους και έχοντας επιλέξει νέες καλλιέργειες. Τουριστικά πάντως πιστεύω ότι οι επιδοτήσεις πρέπει πλέον να δίνονται σε ξενοδοχεία που σέβονται, αγαπούν και προστατεύουν το περιβάλλον και όχι μόνο ανάλογα της αστεροποίησης τους, όπως για παράδειγμα ξενοδοχεία που σέβονται τον πελάτη τους δίνοντας ένα στρέμμα γης σε κάθε δίκλινο, πράσινες και γαλάζιες οπτασίες στον κουρασμένο άνθρωπο των «τρελουπόλεων» και «μπετουπόλεων» χρησιμοποιούν ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, αφαλατωτές, αφυγραντές κλπ.

Η Ελλάδα μπορεί να προβάλει ένα πιο εξεζητημένο πρόσωπο με το βάθος και το εύρος του πολιτισμού που διαθέτει αποφεύγοντας το προφανές. Εκτός των στοιχειωδών προϋποθέσεων, όπως καθαριότητα και ωράρια επισκεψιμότητας, οι αρχαιολογικοί χώροι οφείλουν να ανοίξουν τις πύλες τους στους τουρίστες. Ο πολιτισμός είναι η αιχμή του δόρατος για τον πολυτελή τουρισμό. Ας δώσουμε τη δυνατότητα στους πελάτες της Ελλάδας να δειπνήσουν με φόντο τα αρχαία μας όπως κάνει η Τουρκία στην Εφεσο χρεώνοντας 2000 δολάρια το κεφάλι. Ας τους δώσουμε τη δυνατότητα να απολαύσουν μια μοναδική εμπειρία ενός κονσέρτου με δάδες και κεριά. Ας κάνουμε τα πάντα για να μείνουν άφωνοι. Ας συγκεντρώσουμε διάφορους καθηγητές Ιστορίας και Κλασικών Σπουδών, το καλοκαίρι στην Ελλάδα, ώστε να προσφέρουμε πολιτιστικά ταξίδια με προστιθέμενη αξία. Ας διοργανώσουμε ιδιωτικές ξεναγήσεις στα μουσεία μας, όποια ώρα και ημέρα της εβδομάδος. Ας αναβιώσουμε την καθημερινότητα και τους θεσμούς του παρελθόντος όπως ετήσιες αναπαραστάσεις των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αρχαία Ολυμπία για teenagers, της ζωής του Μινωικού Πολιτισμού στα παλάτια της Κνωσού και της Φαιστού κλπ. Ας εμπλουτίσουμε εμείς οι ξενοδόχοι την ρεσεψιόν μας με ξεναγούς προσφέροντας στον πελάτη μας εναλλακτικές προτάσεις πολιτισμού από τις τυποποιημένες εκδρομές των πακέτων/πρακτορείων.»

3.7.4 Οικοτουρισμός

Τουρισμός δηλαδή που συνδυάζει την τοπική οικονομική ανάπτυξη, διαφύλαξη της ποιότητας του περιβάλλοντος και την ανάδειξη των φυσικών πλεονεκτημάτων και της ιστορίας μιας περιοχής.

Οι συνδυασμοί όλων ή κάποιων από τα είδη τουρισμού που αναφέραμε πιο πάνω μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στην ανάπτυξη του τουρισμού στη χώρα μας. Η προσφορά τουριστικών πακέτων γαστρονομίας, ψυχαγωγίας και ενημέρωσης για τον πολιτιστικό πλούτο που διαθέτει η Ελλάδα πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα για τους τουριστικούς πράκτορες καθώς θα αμβλύνει τη χωροταξική συγκέντρωση της τουριστικής

δραστηριότητας, και θα αναβαθμίσει και θα εμπλουτίσει το τουριστικό προϊόν που προσφέρεται από αυτήν.

3.7.5 Θεραπευτικός- Ιαματικός Τουρισμός

Η φύση εκτός από σπάνια τοπία και ιδιαίτερες φυσικές ομορφιές, «χάρισε» στην Ελλάδα και πηγές με σημαντικές θεραπευτικές ιδιότητες. Τα ιαματικά λουτρά αποτελούν μέρος του εθνικού πλούτου της χώρας, ενώ οι θεραπευτικές τους ιδιότητες ήταν γνωστές, ήδη, από τους αρχαίους χρόνους.

Οι ιαματικοί φυσικοί πόροι είναι διάσπαρτοι στην ελληνική επικράτεια, ενώ τα νερά των συγκεκριμένων πηγών διαφέρουν από τα συνηθισμένα, είτε λόγω της υψηλής τους θερμοκρασίας είτε λόγω της παρουσίας σπάνιων δραστικών συστατικών. Τα νερά αυτά χαρακτηρίζονται ως μεταλλικά εξαιτίας της θερμοκρασίας ή της γενικής τους χημικής σύστασης. Εκτός από τις ψυχρές μεταλλικές πηγές υπάρχουν και οι θερμοπηγές, με τις οποίες οικοδομήθηκε ένας κλάδος θεραπευτικής αγωγής, η ιαματική υδροθεραπεία (θερμαλισμός).

Η γεωγραφική κατανομή των πηγών δεν είναι τυχαία, καθώς συνδέεται είτε με τεκτονικά γεγονότα, όπως, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις των πηγών του Καϊάφα, της Κυλλήνης και του Λαγκαδά, είτε με ηφαιστειακές δραστηριότητες όπως, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις των πηγών των Μεθάνων, της Μήλου, της Λέσβου, της Σαμοθράκης και της Λήμνου. Η υδροθεραπεία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την αντιμετώπιση πολλαπλών παθήσεων, όπως είναι τα αρθρικά και οι ρευματοπάθειες, και διακρίνεται σε δύο είδη:

- την εσωτερική, η οποία περιλαμβάνει την ποσιθεραπεία (πόση ιαματικών νερών), εισπνοθεραπεία (εισπνοή των αερίων ή των σταγονιδίων των μεταλλικών νερών) και τις πλύσεις (στοματικές, ρινικές, γυναικολογικές)
- την εξωτερική, η οποία περιλαμβάνει τα λουτρά, τις καταιωνίσεις (για ορισμένο χρόνο το σώμα δέχεται το θερμομεταλλικό νερό, που έρχεται με ψηλή ή χαμηλή πίεση) τις υδρομαλάξεις (το σώμα δέχεται την πίεση του νερού), την υδροκινησιοθεραπεία (συνδυασμός λουτροθεραπείας και κινησιοθεραπείας, όσο το σώμα βρίσκεται στο νερό) και την πηλοθεραπεία (εφαρμογή πηλού, που έχει «ωριμάσει», σε σημεία του σώματος με διάφορες παθήσεις).

3.7.6 Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός είναι μια ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, με την οποία ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του χώρου αυτού, με σεβασμό προς το περιβάλλον και την παράδοση. Επίσης, η δραστηριότητα αυτή φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νοιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης και της ανακάλυψης.

Παράλληλα, κινητοποιεί τις παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις ενός τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου.

Πολλές επιχειρήσεις σ' όλη τη χώρα, προσφέρουν τη δυνατότητα να απολαύσετε τα μοναδικά πλεονεκτήματα της ελληνικής υπαίθρου, μέσω ειδικών προγραμμάτων αγροτουρισμού. Οι επιχειρήσεις αυτές κατατάσσονται στις παρακάτω κατηγορίες:

- πρατήρια / εκθετήρια αγροτουριστικών προϊόντων
- αγροτουριστικά κέντρα εστίασης και αναψυχής
- τουριστικά γραφεία, που αναλαμβάνουν τη διοργάνωση ή την υλοποίηση προγραμμάτων υπαίθριων δραστηριοτήτων και περιηγήσεων οικοτουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος
- αγροκτήματα
- επιχειρήσεις παραγωγής παραδοσιακών προϊόντων
- εργαστήρια λαϊκής τέχνης

3.7.7 Οικολογικός Τουρισμός

Η Ελλάδα διαθέτει ιδιαίτερα πλούσιο και ποικίλο φυσικό περιβάλλον, καθώς παρά τη μικρή της έκταση παρουσιάζει σπάνια γεωμορφολογία με έντονες αντιθέσεις και πολλές περιοχές υψηλής οικολογικής αξίας. Χιλιάδες δαντελωτές ακτές, επιβλητικά βουνά, σπήλαια και φαράγγια, λίμνες, ποτάμια, βιότοποι εξαιρετικής ομορφιάς και μοναδικά οικοσυστήματα «προικίζουν» την ελληνική γη με εντυπωσιακά τοπία, τα οποία σε συνδυασμό με το ήπιο κλίμα της χώρας, καθιστούν την Ελλάδα ιδανικό προορισμό για τους λάτρεις του οικολογικού-εναλλακτικού τουρισμού.

Επισκεπτόμενος διάφορες περιοχές της χώρας, ο φυσιολάτρης περιηγητής έχει την ευκαιρία:

- Να περιπλανηθεί στα αισθητικά δάση ή να εξερευνήσει τους εθνικούς δρυμούς όχι μόνο στην ορεινή ενδοχώρα αλλά και σε ορισμένα νησιά ή κοντά σε ποταμούς και σε λίμνες
- Να απολαύσει τα υπέροχα μνημεία της φύσης, τα φαράγγια, τα σπήλαια

- και τους καταρράκτες
- Να παρατηρήσει και να θαυμάσει τα σπάνια είδη πουλιών που φωλιάζουν ή καταφεύγουν στα παράκτια οικοσυστήματα και τους υγρότοπους (βραχώδεις ακτές, αμμώδεις παραλίες, αμμοθίνες, «δέλτα» ποταμών, λίμνες, έλη, αλίπεδα κ.α.)
  - Να μελετήσει την εξαιρετική ποικιλία της χλωρίδας στην ελληνική ύπαιθρο
  - Να επισκεφθεί τα μοναδικά θαλάσσια πάρκα της Αλοννήσου και της Ζακύνθου, όπου βρίσκουν, αντίστοιχα, καταφύγιο δύο προστατευόμενα είδη, η μεσογειακή φώκια μονάχους-μονάχους και η θαλάσσια χελώνα καρέτα-καρέτα.
  - Να συμμετάσχει σε δραστηριότητες extreme σπορ (κανόε-καγιάκ, rafting, monoraft, hydrospeed, canyonig, ποδήλατο βουνού κ.α.), που τα τελευταία χρόνια γνωρίζουν θεαματική άνοδο στην Ελλάδα
  - Να διαμείνει σε πρότυπες αγροτουριστικές μονάδες, που αναπτύσσονται σε όλη την επικράτεια και δίνουν τη δυνατότητα στον επισκέπτη να γνωρίσει την τοπική αρχιτεκτονική, πολιτισμική και γαστρονομική παράδοση, αλλά και τα προϊόντα, τις αγροτικές ασχολίες και την καθημερινή ζωή των κατοίκων κάθε περιοχής.

Οι επισκέπτες των οικολογικά ευαίσθητων περιοχών οφείλουν να τηρούν προσεκτικά τις απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, την αποφυγή κάθε ενόχλησης των φυσικών βιοτόπων και διατάραξης της ισορροπίας των οικοσυστημάτων. Πληροφορίες για το πώς μπορείτε να επισκεφθείτε προστατευόμενες περιοχές και να συμμετέχετε σε ειδικά προγράμματα, παρέχουν τα διάφορα τοπικά κέντρα πληροφόρησης, η τοπική αυτοδιοίκηση, καθώς και ειδικευμένα γραφεία.

Συμπέρασμα

Όπως φαίνεται από το σύνολο των παραπάνω στοιχείων ο τουρισμός και το περιβάλλον είναι δυο έννοιες αλληλένδετες και με τον ένα ή τον άλλο τρόπο αλληλεπιδρούν η μία στην άλλη. Μπορούμε να επιτύχουμε προστασία του περιβάλλοντος και ταυτόχρονα τουριστική ανάπτυξη χρησιμοποιώντας ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, έχοντας σωστές κτιριακές υποδομές, κάνοντας ανακύκλωση, προωθώντας μορφές τουρισμού που όχι μόνο δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον αλλά θα αναδεικνύουν και τα καλά στοιχεία ενός τουριστικού προορισμού.

Φυσικά όλα αυτά προϋποθέτουν τη βοήθεια των ιδιωτών. Οι κερδοφόρες ευκαιρίες που παρουσιάζονται ολοένα και περισσότερο βασίζονται σε πηγές ενέργειας που ανανεώνονται και είναι προσβάσιμες σε όλους. Τα χαρακτηριστικά αυτά τις κάνουν ελκυστικές ως επενδύσεις σε υποδομή και αν συνυπολογίσουμε ότι είναι φιλικές προς το περιβάλλον, αποτελούν τη βιώσιμη λύση για τον ιδιώτη ο οποίος επενδύει μακροπρόθεσμα. Πρέπει να τονίσουμε επίσης ότι τέτοιου τύπου επενδύσεις δεν ορίζονται μόνο από καθαρά οικονομικές ή αριθμητικές παραμέτρους αλλά εισάγουν και ποιοτικές συνισταμένες οι οποίες οφελούν την κοινωνία ως σύνολο.

Η πολιτεία πρέπει να προωθήσει και να επιβραβεύσει τέτοιου τύπου ανάπτυξη και επενδύσεις, παραθέτοντας αρκετά κίνητρα και δημιουργώντας ένα ώριμο πλαίσιο για την στήριξη των επενδύσεων αυτών.

Εν κατακλείδι η συνεργασία όλων των φορέων ανάπτυξης σε πανελλαδική κλίμακα και με δεδομένες τις αυξημένες δυνατότητες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Ελλαδικού χώρου θα μπορέσουμε να αντικρίσουμε ένα πιο καθαρό και ποιοτικό μέλλον για τον τόπο μας, όχι μόνο χωρίς να υπολείψομαστε σε αναπτυξιακές δυνατότητες αλλά και καθιστώντας μας πραγματικούς πρωτοπόρους στην οικολογική ανάπτυξη παγκοσμίως.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη και περιβάλλον, Χ. Κοκκώσης – Π. Τσάρτας
Εφημερίδα «Η Τόλμη» , 22 Σεπτεμβρίου 2010

Εφημερίδα «Νέα Επαρχία» , 6 Ιανουαρίου 2009

Τουρισμός και Περιβάλλον , Δρ Μιλτιάδης Λογοθέτης

Περιοδικό «Τουριστική Αγορά», τεύχος 227, Σεπτέμβριος 2009

Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης 2008

Οικοτουρισμός – Fennell David A.

http://www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=777&Itemid=85

<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36&sectorID=37&la=2>

<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36&sectorID=38&la=2>

<http://www.investingreece.gov.gr/default.asp?pid=36&sectorID=41&la=2>

<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=13816&subid=2&pubid=4707250>

<http://www.dimokratiki.gr/article.asp?articleID=1807&catID=18&pubID=1>

http://www.traveldailynews.gr/makeof2.asp?subpage_id=2570